

و دروازه‌ها و منظور نمودن اصول گذشته در طرح جامع .
 ۳ - آشنازی به مرآت شهر و کوشش در بازگردانیدن حیات این مرآت .
 ۴ - آگاهی دقیق بخصوص اثار تاریخی شهر و کوشش در ترمیم آنها و احیای ارزش ساخته‌ها با معالله چکونش فرار گرفتن آنها در شهر .
 ۵ - آشنازی به تاریخ بازار تبریز و منظور نمودن آن بصورت يك مرکز قطبی و زندگانی در شهر و پیش‌بینی در مورد رفع نمود تاسیس و تجهیزات آن .

● مطالعات جغرافیائی و جمعیت :

منطقه مورد مطالعه قسمتی از دره قیچه رود است که در بستر وسطی رود به طرف دریاچه رضائیه و در اعتداد دوم سهند ملشی را بوجود می‌باورد که خانع شمالی آن با تپه‌ها و عوارض نسبتاً متقطع مشخص می‌شود و خانع جنوبی آنرا کوهستان سهند تشکیل می‌دهد . جلگه تبریز در رأس هشت مذکور قرار گرفته .
 تبریز بین ۴۳۸ درجه شمالی و ۱۷۶ درجه شرقی از نصف‌نهار گرینویج و در ارتفاع حدود ۱۳۴۰ متری از سطح دریا قرار دارد .
 رطوبت نسبی تبریز در حوالی ماه آذر بین ۶۹ تا ۸۷ درجه و در ماه فروردین بین ۳۲ و ۶۱ درجه می‌باشد .
 میزان بارندگی بطور تقریبی حداقل ۷۴ میلیمتر در ماه فروردین و حداقل يك میلیمتر در مرداد ثبت شده است و جمیع متوسط میان چهار سال به ۳۱۸ میلیمتر رسیده است .

در مورد آبهای جاری ، چون در این منطقه آب و هوای نامتعادل است در فصل بهار سیل آبهای مخرب بوجود می‌آورد در حالیکه در تابستان این رودها بکل خشک و فاقد آب است .

مهمنترین این رودخانه‌ها عبارتند از : آب سهند - آجی‌چای (تالخه رود) اوچان چای مهران‌دود (لیتوان) زنجان‌آب اسکو .

وزش باد - بادهای تبریز از جهات مختلف به شهر می‌وزد لکن مهمترین آنها باد شرقی است که مداوم و قوی بوده و ۳۱ روز متوسط بادهای این منطقه را تشکیل می‌دهد (با سرعان حدود ۱۰ کیلومتر در ساعت) . درجه حرارت - ظرف چند سال اخیر متوسط حداقل درجه حرارت در دی‌ماه ۵ درجه زیر صفر و متوسط حداقل گرما در مرداد ۳۷ درجه بوده است .

بین سالهای ۸۳۹ تا ۸۷۲ حکومت سلاطین قراقویبلو و آق قوینلو تبریز توسعه پیشتری باقته و آبدتر شد . و ساختمان مسجد کبود و کاخ پذیرالی هفت ایتی (هفت‌ابریز) در آن بنا گردید .

از سال ۱۰۱۹ هجری ابتدای حکومت صفویه ، با حمله عثمانی‌ها خرابی مجدد شهر صورت گرفت و تا زمان سلطنت شاه عباس ادامه یافت .

حاج خلیفه بسال ۱۰۴۵ مینویسد « در اثر حمله عثمانیها بازها شهر ویران شد و شبی غازان نیز از خرابکاریهای عثمانی در امان نماند و حتی سر بازان عثمانی درختان میوه شهر را نیز ریشه کن گردند . »

در سال ۱۰۴۶ ناوارنیه سیاح فرانسوی مینویسد « اهمیت خاصی که این شهر دارد از نظر آن است که در ناحیه تنازع خلوط بازگانی عثمانی - روسیه - هندوستان و ایران قرار گرفته و دارای موقعیت اقتصادی جالبی است . »

در سال ۱۲۲۰ تانکواز همراهان زیرالگاریان سفیر نایلشون مینویسد « جمیعت شهر تبریز ۶۰ هزار نفر است و این شهر در زمان عباس میرزا آبادی مجدد یافت و حصار بلندی بدور آن کشیده شد . »

در سال ۱۲۲۹ بعلت اشغال آذربایجان توسط دولت عثمانی ، جنگ جهانی اول و انقلاب مشروطیت ، تبریز دچار رکود متناوب و نسبتاً طولانی می‌شود .

دوران پهلوی شروع مجدد آبادی تبریز . ایجاد شاهراه اقتصادی - پارک گلستان - ساختمان‌های شهریانی اول دانشراعالی - سیلو - باشگاه افراط . تاسیس کارخانه کیریت سازی - نخیریسی و برق .

۱۳۲۰ - ۱۳۲۵ - جنگ جهانی دوم . اشغال آذربایجان - ایجاد جمهوری خود - مختار دموکرات - تاسیس دانشگاه - رادیو تبریز .

بعد از سقوط حکومت دموکراتها : ساخته‌های دانشگاه ، توسعه شبکه لوله‌کشی ، احداث خیابان‌های جدید ، ساختمان ادارات دولتی ، ایستگاه راه‌آهن ، ساختمان مدارس نصب تلفن کاربر .

نتیجه‌گیری : مطالعات تاریخ تبریز در تهیه طرح جامع بشرح زیر موفر بوده است :

۱ - آگاهی به تاریخ شهرسازی تبریز و چگونگی تغییرات - توسعه و دوره‌های مختلف عمران شهر - اهمیت تبریز از نظر بین‌المللی - اقتصاد و غیره .

۲ - آشنازی به بافت قدیمی شهر تبریز - تأثیر خطوط ارتباطی در خطوط داخلی شهر

تاریخ شهر تبریز در طرح جامع تها از دید شهرسازی بررسی شده است و در آن مسائل نظیر چگونگی پیدایش شهر ، تحولات شهرسازی ، عناصر اصلی شهر و اثار تاریخی ، تأثیر حواضت بر روی بافت شهر و غیره مطرح می‌باشد و در این زمینه مراجعه به نوشتہ‌های سیاحتی که در دوران‌های مختلف از تبریز گذشته‌اند نیک زیادی به مطالعات تاریخی بافت شهر تبریز نموده است .

طبق نوشتہ‌های مورخین یونانی محلی که شهر تبریز بر روی آن بنا شده است قبل از اسلام متعلقه‌ای اباد بوده و اقوام مختلف در آن ناحیه سکونت داشته‌اند . علاوه بر این قرار گرفتن این محل در مسیر حرکت اقوام مختلف مانند اوراتورها ، مادها ، پارس‌ها و غیره مرتبه به آبادی آن کمک نموده است .

در سال ۱۷۵ هجری ، بعد از استیلای عرب بر آذربایجان طایفه‌ای از قبیله « ازد » از یمن مهاجرت نموده و در این منطقه مستقر شدند . باین ترتیب اولین دیوار قلعه تبریز در دوره این طایفه بنا شد .

یک سیاح ترک در سال ۲۶۰ هجری مینویسد : « زلزله سال ۲۴۴ هجری قسمت اعظم شهر را ویران کرد و پامر توکل عباس از نو اقدام به بنای شهر گردید و حصار مستحکم تری بدور آن کشیده شد . »

مجددتاً در سال ۴۳۴ هجری زلزله مهیب پنجاه هزار نفر از اهالی شهر را هلاک کرد و این رقم نشان دهنده آبادی و کثرت جمیعت این شهر در آن تاریخ بوده است .

ناصر خسرو قبادیانی در سال ۴۳۸ مینویسد : « این شهر بدان‌آبادی است با حصار و قلعه و خانه‌های زیاد و طول و عرض آن بگام هر یک هزار و چهارصد بود . »

پیدایش زبان ترکی در این شهر با گریختن ترکان غزیر ، ازیزم لشکرکشی سلامان محمود غزنوی پیشین‌النهرین و مستقر شدن آنان در تبریز آغاز می‌شود .

تبریز در سال ۵۷۰ هجری در زمان حکومت فرزل ارسلان پهجمی اردبیل به پایتختی انتخاب شد . و در سال ۷۰۲ غازان خان بدآبادی قلعه تبریز پرداخت و باروی جدیدی به طول ۰۰۰ ۵۴ گام بسیار آن گشید .

نتیجه‌گیری :

- ۱ - بررسی امکانات اطراف شهر تبریز توسعه شهر در ۲۵ سال آینده.
  - ۲ - تأثیر باد اصلی در تعیین منطقه صنعتی و همچنین نقاط مسکونی.
  - ۳ - امکانات جغرافیائی برای ایجاد محله کشاورزی در شمال شهر.
  - ۴ - بررسی آبیهای جاری.
- جمعیت :

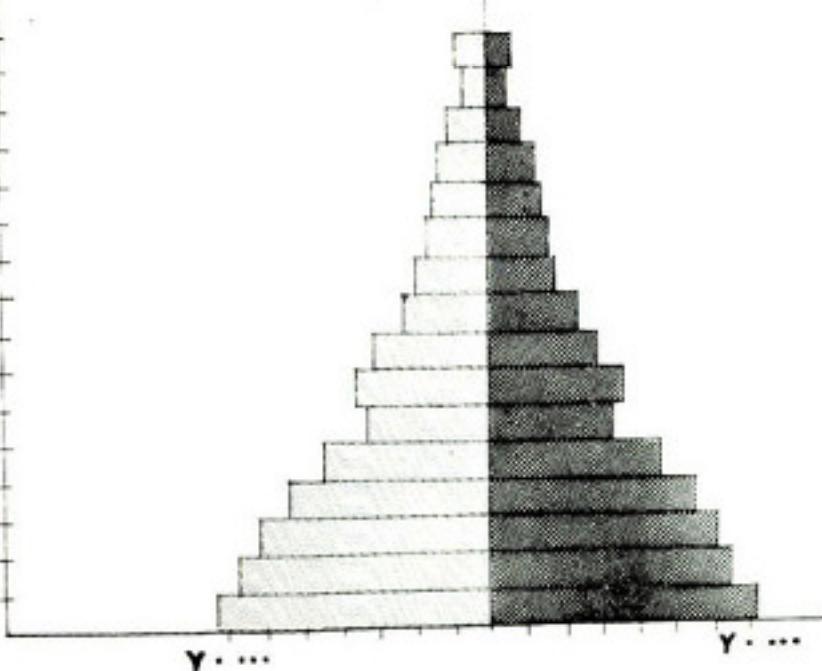
کلوبخو سفیر اسپانیا در سال ۸۰۶ مجری میتویسد « در تبریز دوست هزار خانوار مسکن دارند » مورخین دیگری حدود سال ۹۰۷ جمعیت تبریز را سیصد و هشتاد و پنج هزار نفر ذکر کردند. شاردن در سال ۱۰۸۴ میتویسد : « تبریز حدود شصدهزار نفر جمعیت دارد . »

● سرشماری و نسوانه‌گیری :

۱۳۱۹	در تبریز
۲۱۳۵۴۲	سرشماری
۱۲۳۵	در تبریز
۲۸۹۰۹۶	سرشماری
۱۳۴۳	در تبریز
۳۹۷۰۶۰۲	سرشماری
۱۳۴۵	در تبریز
۴۰۳۴۱۳	با آمار اخیر تبریز از نظر جمعیت
	چهارمین شهر ایران میباشد .

۱۳۲۰

مرد

هم سنی جمعیت در سال ۱۳۲۰

۳ - جمعیت فعال - ر. از جمعیت

تبریز بین سالین ۲۰ تا ۶۴ سال است : سالین فعالیت‌های مختلف.

۴ - جمعیت پیر و از کار افتاده ۴٪ از جمعیت تبریز را تشکیل میدهد. این رقم در طول اجرای طرح جامع بهرات افزایش خواهد یافت.

بهادرت :

درصد مهاجرین در سرشماری سال ۱۳۳۵ بنسبت کل جمعیت ۴٪ درصد بوده است در حالیکه در سرشماری سال ۱۳۴۵ این رقم به ۱۰٪ رسیده است. تبریز یک شهر مهاجرپذیر است. جداول نشان میدهد که تراکم رقم مهاجرین در گروههای ۱۵ تا ۳۴ سال قرار دارد.

۹۶٪ مهاجرین ۱۵ تا ۱۹

۱۵٪ مهاجرین ۲۰ تا ۲۴

۹٪ مهاجرین ۲۵ تا ۲۹

۹٪ مهاجرین ۳۰ تا ۳۴

ارقام بالا نشان میدهد که بیشتر مهاجرین جزو نیروی فعال میباشند و میتوان چنین استبطاط کرد که بیشتر مهاجرین افراد جوانی هستند که بمنظور یافتن کار و یا اشتغال به تحمیل به تبریز میآیند. این مهاجرین ازدهات و شهرهای اطراف تبریز به آنجا روی می‌آورند.

پیش‌بینی جمعیت برای ۲۵ سال آینده

با توجه به افزایش جمعیت در ۲۵ سال آینده

و با توجه به گروههای سنی و با استفاده از

ضرائب سازمان ملل متعدد و مطابق با مطالعه

فرخ باروری و ضریب گروههای سنی شهر محاسبه شده است.

با این ترتیب پیش‌بینی میشود که

جمعیت تبریز در ۲۵ سال آینده به

۱۶۱۰ را نفر خواهد رسید.

نتیجه‌گیری :

۱ - پیش‌بینی و توسعه توزیع صحیح مرکز

فرهنگی و بهداشتی در طرح جامع.

۲ - پیش‌بینی و تأمین سطوح لازم

برای تأمین مسکن.

۳ - جلوگیری از مهاجرت غیر

متداول - زیرا باید توجه داشت که با توسعه

فعالیتهای اقتصادی میزان مهاجرت به تبریز

افزایش خواهد یافت و طبیعی است که

اغلب آنها نیز سکنه شهرهای اطراف خواهند

بود و مسلمان میزان مهاجرت پیش از احتیاج

بدنیروی کار جدید است. از این‌رو باید با

یک سیاست معقول و با برنامه‌های پلندمدت

در شهرهای اطراف میزان این مهاجرت را

تعدیل کرد و همراه با پیشرفت‌های صنعتی و

اقتصادی تبریز موجباتی برای جلوگیری از

مهاجرت سکنه این شهرها فراهم نمود.

● ارتباط داخلی و بین‌المللی

تبریز و موقعیت

آن در منطقه :

تبریز با توجه به موقعیت خاص جغرافیائی که دارد، یکی از مهمترین شهرهای ارتباطی ایران است و از نظر حمل و نقل مناطقی دارای اهمیت پژوهشی است. تبریز در مسیر مبادلات و رفت‌وآمد شرق و غرب واقع شده و ایران را از طرفی به اروپا و روسیه و از طرف دیگر در مسیر جاده طولی آسیائی قرار داده که اروپا را به بازنگوک متصل نمینماید. بازار تبریز مستقیماً با بازارهای خارجی در تماس بوده و کالاهای صادراتی آن مستقیماً به خارج حمل می‌شود. از طرفی با توجه به اینکه توریسم در جهان پتدریج پسونی شرق هنگام می‌شود تبریز اولین پایگاه این جاده در ایران خواهد بود.

جاده‌ها :

مهمنترین جاده‌های ارتباطی تبریز با سایر نقاط عبارت است از:

جاده تبریز بازگان - جلفا

این جاده تبریز را از طریق مرند به جلفا مرز روسیه و از طریق خوی و باکو به بازگان مرز ترکیه متصل می‌سازد. تعداد متوسط وسایط نقلیه روزانه ۲۳۰۰ دستگاه یعنی معادل ۰۴٪ کل رفت و آمد است.

جاده تبریز - تهران

این جاده تبریز را از طریق میانه - زنجان - قزوین به تهران متصل مینماید. تعداد متوسط وسایط نقلیه روزانه ۱۸۰۰ دستگاه یعنی معادل ۰۳٪ کل رفت و آمد است.

جاده تبریز - مراغه

این جاده تبریز را از طریق آذربایجان به مراغه و سیس به کردستان متصل مینماید. تعداد وسایط نقلیه روزانه ۱۶۰۰ معادل با ۰۲٪ کل رفت و آمد است.

جاده تبریز - ارسپاران

این جاده تبریز را از طریق اهر - مشکین شهر - اردبیل به آستانه و بحرخز متصد می‌سازد. تعداد متوسط وسایط نقلیه روزانه ۱۵۰۰ دستگاه یعنی معادل با ۰۳٪ کل رفت و آمد است.

جاده تبریز بازگان تاکنون تنها ۰۶٪ کل اتومبیل سواری و جاده بازگان با دارا بودن ۰۴٪ کامیون مهمنترین جاده‌های این منطقه می‌باشد.

جاده پیشنهادی
بنظور کمک به جاده سنتو و تامین ارتباط پیشتری با اروپا و کشورهای هم‌جوار غربی در صورت ایجاد جاده کوتاهی از میاندوآب به خانه در ایران و جاده کوتاه دیگری از خانه بهاریل در عراق میتوان تبریز را به استانبول سپس اروپا اتصال داد. این جاده برخلاف جاده ترکیه تماماً از دشت میکند و بقدار قابل ملاحظه‌ای ترافیک این منطقه را تسهیل می‌کند و سرعت پیشتری باز میدهد. ایجاد این جاده کمک موثری در افزایش اهمیت تجاری تبریز داشته و این شهر را بر سر راه توریست‌ها قرار میدهد.

نقش منطقه آذربایجان در کشور :

منطقه آذربایجان یکی از مهمترین مراکز کشاورزی و دامداری کشور است. دشت مغان که از نظر کشاورزی دارای اهمیت زیادی می‌باشد، در شمال تبریز قرار گرفته و سمعت آن بالغ بر ۳۵۰ هزار هکتار می‌باشد. منطقه آذربایجان ضمن دارا بودن استعداد کشاورزی قابلیت پذیرش تاسیسات عظیم صنعتی را نیز دارد. موقعیت طبیعی ممتاز آب و هوای مساعد و وجود منابع فراوان اعم از مادی و نیروی انسانی از دیرباز به این منطقه اهمیت اقتصادی خاص بخشیده است. و سمعت منطقه آذربایجان ۱۰۹ هزار کیلومتر مربع یعنی ۰۶٪ کل مساحت ایران است و جمعیت آن در سرشماری سال ۱۳۴۵ بالغ بر ۳۶ میلیون نفر معادل ۴٪ جمعیت کل کشور را تشکیل میدهد.

محصولات عمده کشاورزی آذربایجان را غلات - جبوهات - انواع میوه و خشکبار و نباتات صنعتی و صیغه‌جات تشکیل میدهد. خشکبار آذربایجان قسم اعظم خشکبار صادراتی کشور است.

در مورد وضع صنعتی آذربایجان آمار موجود نشان میدهد که حدود ۱۰۰ هزار نفر در این منطقه به فعالیتهای صنعتی مشغولند و از این عدد ۱۰ هزار نفر در صنایع کوچک دستی مشغول می‌باشند. این ارقام با توجه به آمار کل در مملکت کم است. آذربایجان تاکنون تنها ۰۶٪ کل کارگران صنعتی کشور را دارا بوده است. اکنون با برنامه‌های جدید دولت بدون شک در این مورد نیز دگرگونی قابل توجهی در آذربایجان روی خواهد داد.

III

● ناسیات و تجهیزات شهری :

۱ - بهداشت

در حال حاضر تبریز دارای ۲۷ پیمارستان (۱۹۹۷ تخت) یاک اسایشگاه ملولین و یاک اسایشگاه جذامیان است و برای هر ۲۰۳ نفر یک تخت و برای هر ۲۴۵ نفر یک پزشک وجود دارد .
۳۴ درمانگاه و ۱۴ آزمایشگاه و ۱۴ مرکز پاسمنان و تزریقات در تبریز وجود دارد .

توزیع مرکز بهداشتی مانند اغلب شهرهای ایران بطرز صحیحی انجام شده و اغلب تجمع در خیابانهای اصلی و شلوغ است .

نتیجه‌گیری و پیشرفت‌های آینده :
۱ - ایجاد سپاه بهداشت در روستاهای موجب خواهد شد تا از هجوم پیماران دهان اطراف شهر جلو بتریز شود .
۲ - تامین نمایندگی مرکز بهداشتی و تخت‌های پیمارستانی .
۳ - توزیع صحیح این مرکز در سطح شهر .

۴ - آموزش و پرورش
تبریز ۴۲۶۹۸ داش آموز پسر دارد که در ۵۸ دیستان و ۱۳ دیبرستان دولتی و تعداد داش آموزان دختر ۲۱۴۷۵ نفر است که در ۴۳ دیستان و ۶ دیبرستان دولتی متغول به تحصیل میباشند و سطح کلیه این مرکز حدود ۱۸۹۷۸۵ مترمربع است .
از طرف دیگر ۱۲۶۶۶ داش آموز دختر و پسر نیز در ۵۲ دیستان و دیبرستان ملی تحصیل میکنند . همچنین در تبریز ۷ هزارستان حرفه‌ای پسرانه با ۹۸۳ هنرجو و ۴ هزارستان حرفه‌ای دخترانه با ۵۴۰ هنرجو دو هزارستان مختلف با ۱۲۲ هنرجو دارد که جمما ۴۶۴۴ نفر در آنها مشغول فراگرفتن فنون مختلف میباشند .
دانشگاه تبریز در حال حاضر حدود ۱۷۰۰ دانشجو دارد . (۱)

۵ - ترقیات
در تبریز به تفريحات عمومی چندان توجه نشده بود و تقریباً مردم اغلب شامل دید و بازدیدهای فامیلی - شرکت در مراسم منتهی و احیان رفتن به قهوه‌خانه بوده است . در سالهای اخیر وسائل عمومی دیگری مانند سینما - پارک عمومی و باشگاه در تبریز ایجاد شده .

نتیجه‌گیری :
۱ - همزمان با توسعه صنعتی و اقتصادی

دره لیتوان و ۹ رشته قنات تامین میکردد . این منابع با اختصار مصرف سرانه در آینده دعاف اب مصرفی جمعیت را در ۲۵ سال آینده مینماید .

برق

کارخانجات مولد برق تبریز ۸ واحد است که ۲ واحد آن مربوط به سازمان اب و برق آذربایجان میباشد . میزان تولید برق تبریز ۲۶۷۹۵ کیلووات است . در این شهر ۴۱۳ مترک وجود دارد . میزان مصرف برق در امور صنعتی و کشاورزی ۱۲٪ مصارف خانگی ۶۲٪ و مصارف روشناقی شهر ۲۶٪ کل تولید میباشد . مصرف سرانه برق تبریز حدود ۵۳ کیلووات است و نسبت به سایر شهرهای بزرگ ایران در سطح پایینی قرار دارد . استفاده از برق مدارس که ۲۱۰۰۰ کیلووات آن سهم ایران میباشد در آینده وسیله خوبی برای تامین افزایش تناهی برق در این ناحیه خواهد بود .

تلفون

با افتتاح مرکز خود کار تبریز در سال ۱۳۴۹ تعداد مشترکین به ۱۳۵۰۰ نفر رسیده است . شهر تبریز بوسیله ۱۰ کابل کاریز با ذات مختلف نشور ارتباط دارد .

آتش‌نشانی

در نیمه‌یار فشار کم آب در لوله‌ها نمیتوان در حال حاضر از شهرهای آتش‌نشانی بطور کامل استفاده نموده و تنها وسیله‌داره آتش‌نشانی چند دستگاه اتومبیل است و متأسفانه در شهر تنها یک ایستگاه آتش‌نشانی وجود دارد و شهر تبریز از این نظر فوق العاده نسیف است و خوشبختانه تاکنون آتش‌سوزی مهمی در این شهر روى نداده ولی هرگاه چنین حادثه‌ای اتفاق افتاد سازمان آتش‌نشانی این شهر قادر به مقابله با آن نخواهد بود .

فاضل‌آب

شهر تبریز از نظر دفع فاضل‌آب و بخصوص سیالاب‌ها ، در موضعی میباشد . این شهر در درمایی قرار گرفته که خیابان بهaloی تبریز خط‌التعزیر آنرا تشکیل میدهد .

در طرح جامع دفع فاضل‌آب و همچنین سیالاب پرسی شده و طرحی در این زمینه تهیه گردیده است . در این طرح کلیه فاضل‌آب شهر توسط شبکه‌ای جمع‌آوری شده و به شمال مرکز صنعتی یعنی شمال‌غربی شهر در کنار رودخانه آجی‌چای که بطرف دریاچه رضائیه میرود انتقال داده میشود .

بعات قندان کادر فنی و بودجه کافی و از طرفی با توجه به نحوه دفع فاضل‌آب و آب رودخانه آجی‌چای و دریاچه رضائیه بعلت دارا بودن نمک فراوان در طرح جامع سیستم تصفیه خانه مکانیکی پیشنهاد شده است .

و فرهنگی تبریز ایجاد مرکز جدید تقریباً در طرح جامع پیش‌بینی شده است .

۲ - ایجاد مرکز فرهنگی شهر در اطراف ارک علیشاه .

۳ - ایجاد مرکز تلویزیون تبریز .

۴ - تجارت

مرکز عمله فعالیتهای تجاری شهر تبریز ، بازار است . این ناحیه از سالها پیش بعض اقتصادی شهر محظوظ میشده و بعنوان فعالیتهای بازارگانی و مرکز تجمع کالا بشمار میرفته است و اکثر کالاهای منطقه آذربایجان و حتی کرمانشاه در آن جمع شده و از آنجا به داخل و یا خارج از کشور توزیع میشود . با توجه به توسعه شبکه رام آهن - احداث راههای شویه و همچنین افزایش مبادلات بازار کانی ، بازار تبریز نقش خود را پیش از پیش بعنوان یک بازار صادر کننده و وارد کننده ایفا خواهد کرد .

در طرح جامع تجهیزات و ناسیات

صحیح برای بازار پیش‌بینی شده و توسعه آن در جهت شرق نیز منظور شده است .

۵ - صنایع

از مجموع ۴۵۶۹۱ نفر کارگران استان آذربایجان شرقی ۳۱۲۷۲ نفر در ۶۸٪ در تبریز مشغول فعالیت میباشند .

صنایع شهر تبریز عبارت است از : پارچه‌بافی - قالی‌بافی - کبریت‌سازی - صابون‌سازی - پشم‌رسی - دباغی - کفش لباس و غیره .

با توجه به مواد اولیه فراوان و نیروی کار ارزان و امکان مسترس به نیروی برق وسیع و منابع آب کافی میتوان نتیجه گرفت که امکانات فراوانی در این شهر جوابگوی توسعه صنایع میباشد . از طرف دیگر هرستان صنعتی و آموزشگاه‌های حرفه‌ای و داشکده فنی کمک فراوانی به پرورش نیروی انسانی ماهر و متخصص مینماید .

نتیجه‌گیری و توسعه آینده صنایع

۱ - ایجاد مرکز بزرگ صنعتی در کار شاهراه ترازیتی و راه آهن .

۲ - ایجاد مرکز جدید حرفه‌ای .

۳ - ایجاد مرکز صنعتی کوکوک در شهرهای اطراف تبریز برای تبلیل مهاجرت .

آب

در حال حاضر مصرف آب سرانه ۷۵ لیتر در روزبوده که با توجه به توسعه بهداشت باید به ۱۵۰ لیتر در روز برسد .

سه مخزن آب به ظرفیت ۱۳۵۰۰ متر مکعب تامین آب مصرفی فعلی را مینماید .

دو مخزن در شاهکل بظرفیت ۱۶۶۰۰۰ متر مکعب در دست ساختمن است این مخازن بوسیله حفر چندین حلقه چاه عمیق در

منظره قسمت اعظم شهر بطرق جنوب

مسئله مبذول شده است که سهم توسعه دوره های آخر طرح باید بیش از مراحل اولی در نظر گرفته شود و حتی الامکان میزان فعالیت های عمرانی در دوره اول طرح دفتر از دوره های دیگر پیش بینی شده است.

۱۰ - حفظ بافت و سیاست شهر - در طرح جامع عملاً حد توسعه شهر در ۲۵ سال اینده جزئی از شهر بوده و وضع موجود شهر را دکر کون نخواهد کرد . باین ترتیب بافت شهر موجود بطور کلی در توسعه - اینده حفظ خواهد شد .

۱۱ - حفظ و بازگرداندن آثار تاریخی - در طرح جامع حداکثر کوش بعمل آمده تا کلیه آثار تاریخی شهر که گویای گذشته آن است ارزش روزگار دیرین را باز یافته و راه حل های منطقی در - نکاهداری و احیای هریک از آنها ارائه شده است .

۱۲ - تسهیل در اجرای طرح - طرح جامع از پیشنهاد راه حل های پیچیده احتراز گردیده و پیشنهادات ارائه شده بطور کلی بسیار واضح و روشن بیان شده است . باین ترتیب مشکلات مقامات مسؤول اجرای این طرح به حداقل تنبل یافته است .

دسترسی و تحرک در داخل شهر و شبکه ارتباطی خارج یکی از هدفهای مهم طرح جامع است .

۵ - پیش بینی توسعه تاسیسات شهری توسعه تاسیسات شهری با توجه به وضع اجتماعی و درآمد مردم و همچنین پیش بینی تحولات آینده و توزیع این تاسیسات و دسترسی با آنها در طرح جامع بررسی شده است .

۶ - تأمین تجهیزات کافی شهری - توسعه تجهیزات شهری مانند آبرسانی و دفعه فاضلاب برق و تلفن - آتش نشانی و غیره مطالب و پیشنهادات مربوطه در طرح جامع منعکس شده است .

۷ - پیش بینی احتیاجات بالقوه به تاسیسات شهری - در نقاط توسعه شهر فضاهای باز برای تعیینه تاسیساتی نظری هتل - زمین های ورزش - باشگاه ها و غیره پیش بینی شده است .

۸ - انعطاف پذیری طرح جامع تبریز در مقام مواجهه با شرائط و مشخصات زمانی متفاوت تهیه شده و آزادی قابل توجهی به مردمان آن داده است .

۹ - مرحله بندی معقول - در مرحله بندی طرح جامع تبریز توجه کافی باین

● هدفهای طرح جامع

۱ - تأمین مسکن - تأمین مسکن مطابق با معیارهای قابل قبول با توجه به درآمد - خصوصیات اجتماعی و سایر مشوابط اصل اولیه طرح جامع است .

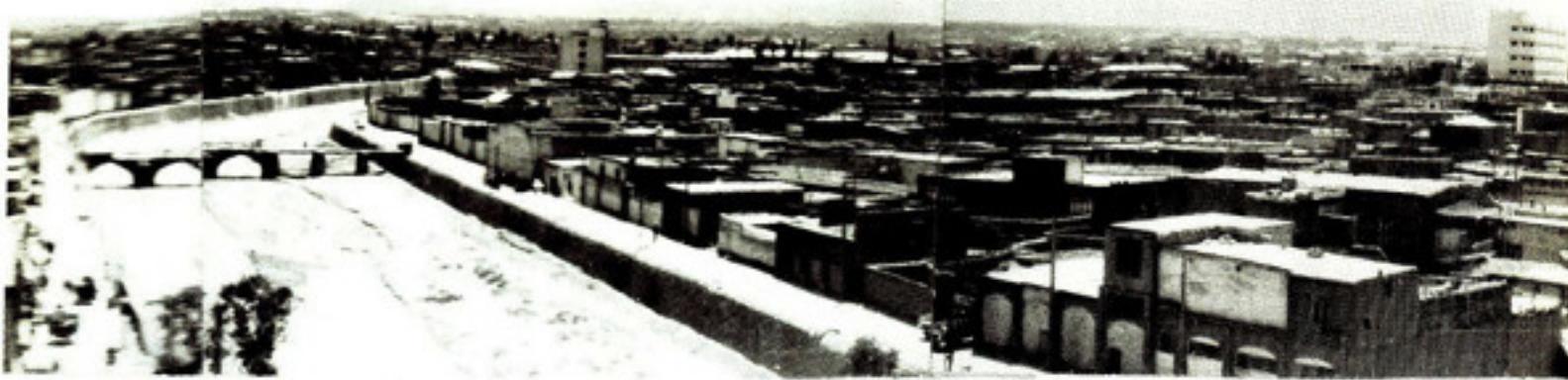
۲ - تأمین بهداشت - بررسی بهداشت محیط و واحد های درمانی با توجه به معیار های بین المللی و شرائط بخصوص شهر تبریز بررسی و پیشنهاد شده است .

۳ - تأمین سطح قابل قبول آموزش و پرورش - از این نظر از مدتھا پیش شهر تبریز به سایر شهرهای دیگر ارجحیت دارد بنا بر این در طرح جامع نیز سعی شده است این نسبت قدیمی محفوظ بماند .

۴ - تسهیل در ارتباط شهری - اصل

منظره عمومی منطقه شاه گلی

بررسی جهات توسعه

۱ - توسعه شمالی شهر

در حال حاضر شمال تبریز را محلات فاتیر نشین و مهاجرنشین تشکیل میدهد. این محلات از تجهیزات و تأسیسات شهری برخوردار نیست. واحدهای مسکونی این ناحیه هادون معيار بوده و بصورت ایتدائی بنادردیده است. این ناحیه بزرگترین حوزه توسعه اینده تبریز خواهد بود.

بمنظور توسعه این منطقه و با توجه بدھکده های اطراف شهر در اراضی شمال تبریز نزدیک روودخانه آجی چای ایجاد دھکمای در طرح جامع پیشنهاد شده است که سکنه نواحی توسعه ای در مرحله اول در آنجا اسکان نادمه میشوند. یا بن ترتیب حرفة اغاب ساکنین شمال تبریز که کشاورزی است و مهاجر از اهر هستند حفظ شده و دھکده بادر اختیار داشتن مزارع کشاورزی مانند دھکه های قدیم تبریز زندگی نوی را آغاز خواهد کرد.

۲ - توسعه غربی

یکی از جهات عمدی توسعه شهر، بطرف غرب میباشد. توسعه غربی شامل واحد های صنعتی تجاری و ارتقاطی میگردد.

ترمینال های کامیون های باربری در کنار جاده آذربایجان و جاده تهران.

۷ - نگاهداری فضای سبز - در طرح جامع سعی شده است که علاوه بر فضاهای سبز عمومی قسم اعظم فضاهای سبز خصوصی نیز حفظ شود و از قطع درختان آن جا و گیری بعمل آید. در این مورد قطعات تفکیکی در بعضی نقاط حداقل ۴۰۰۰ متر مربع تعیین شده است.

۸ - جاه کمر بندی - جاه کمر بندی پیشنهاد شده در طرح جامع تاحدی مشکلات اساسی ترافیک شهر تبریز را برطرف مینماید.

۹ - مرکز شهر - مرکز شهر - بررسی پیشنهادات مرکز شهر مفصل در فصل جداگانه ای در طرح جامع آمده است.

۱۰ - مرکز صنعتی - در مورد ارتباط های مختلفی که مرکز صنعتی با شهر تبریز خواهد داشت تجزیه و تحلیل مفصلی بعمل آمده و پیشنهادات لازم برای دسترسی - تأسیسات - خانه سازی و غیره در طرح جامع تهیه شده است.

۱۱ - تخلیه فاضل آب - تعبیه سیستم فاضل آب یکی از مسائل ویژه شهر تبریز است.

در طرح جامع این مطلب اجمالا بررسی و پیشنهاد شده است.

● مسائل ویژه و مشکلات جاده شهری

با اجترای صحیح طرح جامع ملماً مشکلات موجود و اینده شهر بر طرف شده و توسعه مدنم و منطقی آن تامین خواهد شد. با شناخت دقیق شهر نیازمندیهای آن از لحاظ اولویت پرشیز زیر است:

۱ - اتش نشانی - توزیع صحیح ایستادهای اتش نشانی و تامین سیستم صحیح اتش نشانی برای بازار.

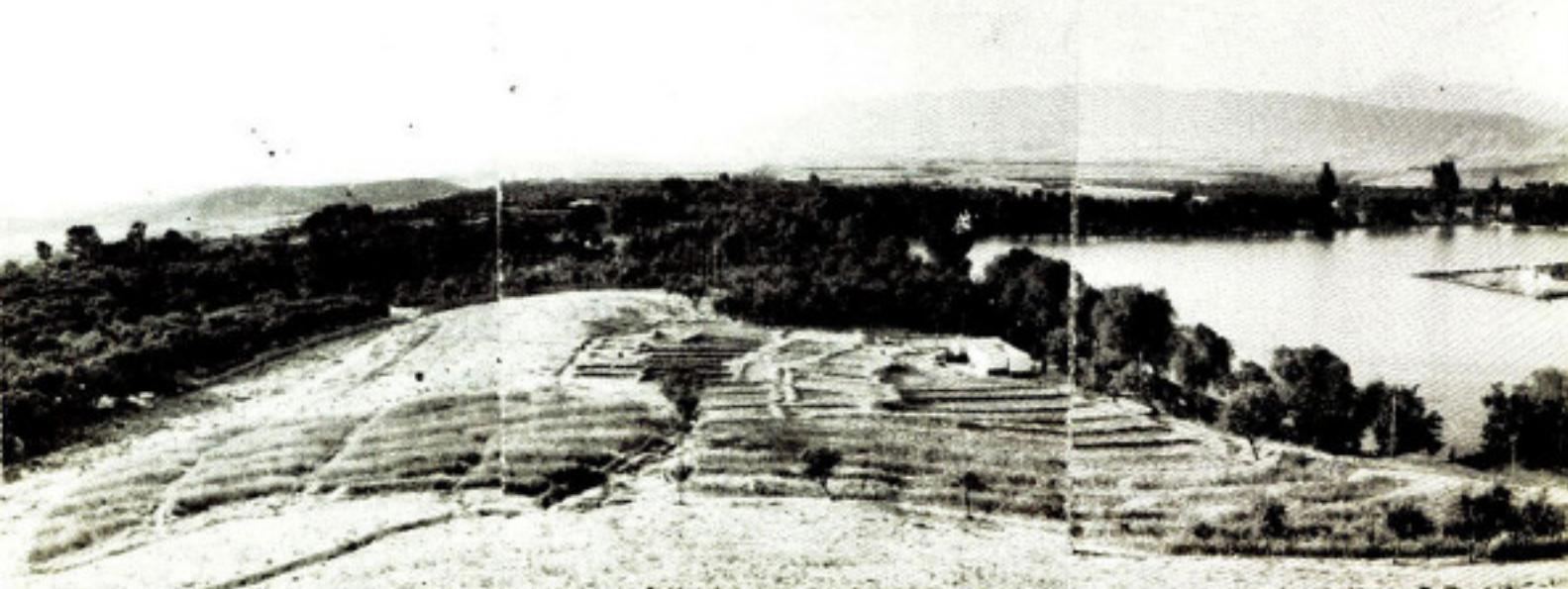
۲ - کورستان - تامین ۱۶۲ هکتار زمین برای ۲۵ سال آینده در چهار نقطه شهر.

۳ - روودخانه - تهیه طرح اجرائی برای اصلاح روودخانه داخل شهر.

۴ - کوره های آجر پزی - انتقال کوره های ۷ کیلومتری شمال غربی شهر.

۵ - تفکیک اراضی - بررسی دقیق پیشنهادات تفکیک اراضی در حین تهیه طرح.

۶ - ترمینالها - تعبیه ترمینال مرکزی مسافر بری در داخل شهر و یک ترمینال در کنار جاده های بازار گان تهران.

ایجاد کارخانجات ماسه‌ین سازی و
تراکتور سازی - لیلاند - هر سدهم بیز و
نیروگاه تبریز و همچنین انتقال مسایع داخل
شهر باین قسم یکی از موجبات دسترس
شهر را در این جهت فراهم اورده است.

به عوامل فوق ترمهیان مسافربری و
کامیونها - فرودگاه تبریز و ایستگاه
راماهن اضافه میشود. برای تأمین ارتباط
بین شهر و این منطقه توسعه‌ای در
دو طرف خیابان چهارم ارددیهشت در فاصله
چهار راه کلکهچی تا ایستگاه راماهن به
حریم ۱۷۵ متر برای ایجاد تأسیسات عمده
فروش شرکهای سمعک آزادهای تورسیتی -
ابنادراری - دفاتر مهم تجاری - هتل‌های
تجاری و مناطق مسکونی بصورت آپارتمان
در طرح جامع پیش بینی شده است. در
مورد محلات غرب تبریز شبه غزان -
خلیل - قره‌ملک و حکم‌آباد با اندکی
توسعه و بهسازی بسورت دعکنه‌های برای
دامداری و پرورش طیور در نظر گرفته
شده است. منما بمنظور جدا نمودن مرکز
صنعتی از شهر تبریز فضای موجود بصورت
خطی حفظ میشود در این منطقه شاهراه
قرآنیت سنگو مرکز صنعتی تبریز را از شمال
به رویه وارویا واز جنوب به سایر نقاط
ایران و آسیا متصل مینماید.

۳ - توسعه شرقی
در توسعه شرقی شهر به شادگانی -
حفظ فضای سبز باع میشه و همچنین آثار
تاریخی ربع رشدی اهمیت لازم داده است.
توسعه مسکونی در این منطقه بخاطر
حفظ نقاط سبز موجود در اطراف باع میشه
صورت واحدهای وسیع در نظر گرفته شده
است از طرف دیگر در جنوب این منطقه
دانشگاه تبریز قرار دارد که از ۳۰ هکتار -
مساحت کتوی به سمت جنوب توسعه پیدا
کرده و به ۹۰ هکتار خواهد رسید.

این ناحیه که آنرا برای ایجاد ساختمان
مساعد کردند.

د - با توجه به امکانات این مناطق
توسعه جنوبی بیشتر به مکن طبیعه هنوز
تعاق خواهد داشت.

در این توسعه پیشنهاد قطعه‌ای از شاهراه
سنگو قرار دارد که نوار سبزی به عرض حد
اقل ۸۰ متر آفرای احاطه‌مند نماید. این شاهراه
ارتباط شهر قدیم - نقاط توسعه - مرکز
صنعتی - راه آهن - فرودگاه و غیره را
بوسیله چند گروه تامین مینماید و باین ترتیب
این شاهراه یکی از عوامل مهم ترافیک
داخل شهر نیز میشود.

● نوسازی و بهسازی

با توجه به بررسی دقیق محلات تبریز
برنامه‌های نوسازی یکی از مسائل حساس
شهری است که باید با دقت کافی مورد

در اطراف شاه گلی نیز مناطق مسکونی
با مشخصات شبه مناطق مسکونی باع میشود
نظر گرفته شده. ارتباط در این مناطق
ویله یک جاده پیشنهادی تأمین خواهد شد
که جاده اهر را بدون ورود به مرکز شهر به
مناطق جنوبی و شرقی شهر ارتباط میدهد و
با این ترتیب ارتباط این جاده از طریق
دعکنه پارچه با جاده تهران نیز تامین
میگردد.

۴ - توسعه جنوبی
قسم اعظم توسعه مسکونی شهر تبریز
بطرف جنوب شهر است. دلائل جهت این
توسعه مرکب است از:

- الف - تزدیکی به مرکز صنعتی -
سهولت دسترسی به کاله نقاط شهر .
- ب - شب های دامنه سهند - توسعه
شهر بدون اشکالات فنی .
- ج - با بر بودن قسم اعظم اراضی

چشم انداز شمال شرقی تبریز - منطقه سبز و مسکونی

● مشخصات کلی مناطق نوسازی

مناطق نوسازی از نقاط کاملاً فرسوده بترکیم - قادر تأسیس و تجهیزات شهری انتخاب شده است . طرح جامع برای تجدید بنا و بهبود یافت این حوزه‌ها حق اولویت قائل شده است زیرا تأخیر در اجرای این برنامه مشکلات زیادی را بوجود می‌آورد که مقابله با آنها از نظر فنی و مالی دشوار خواهد بود .

در تشخیص مناطق نوسازی مطالعات زیر انجام شده است :

- ۱ - مطالعه فزیکی حوزه
- ۲ - ترکیب جمعیت
- ۳ - بررسی اجتماعی
- ۴ - بررسی تأسیسات
- ۵ - بررسی اشغال
- ۶ - بررسی مراکز خرید و تفریحی
- ۷ - بررسی تجهیزات
- ۸ - بررسی احتیاجات آینده حوزه
- ۹ - بررسی جمعیت آینده حوزه .
- ۱۰ - ارتباطات
- ۱۱ - محاسبه هزینه‌های نوسازی : الف - هزینه خرید اراضی و ساختمندی‌های حوزه نوسازی .

جایزه داخلی یکی از کاروان‌های - فضای سبز بازار

طالعه قرار گیره . انگیزه‌های مختلفی که در مورد سکونت افراد یک محله در تبریز وجود دارد و در برنامه نوسازی مؤثر است بشرح زیر می‌باشد :

- ۱ - هم بستگی‌های فamilی
  - ۲ - دسترسی به محل کار
  - ۳ - علایق سنتی
  - ۴ - عوامل مختلف برای اجرای برنامه های نوسازی پایستی یک سازمان مشخص مسؤول تعیین گردد . در وظایف این واحد به مسائل زیر باید توجه نمود :
- ۱ - رفع مخالفت‌های اجرای طرح ایجاد مستکاههای تبلیغاتی برای آشنا نمودن برمد به فوائد این طرح‌ها .
  - ۲ - تقویض اختیارات کافی و قانونی در تملک اراضی یا تخریب و تسطیح خیابانها .
  - ۳ - بودجه کافی اولیه برای کمال های لازم در اجرای طرح نوسازی و وام تأسیسات شهری .

- ۲ - ایجاد ساختمان هر تفعیج تجاری**
در مداخل اصلی بازار .
- ۳ - ایجاد شبکه ارتباطی کمرنگی و پارکینگهای مربوطه .**
- ۴ - امکان توسعه بازار بطرف شرق**
- ۵ - تأمین تاسیسات و فجهیزان شهری داخل بازار و دسترسی سریع باها در موقع ضروری .**
- ۶ - حفظ و توسعه مناطق سبز داخل بازار .**
- ج - رودخانه**
در مروره رودخانه داخل شهر در طرح جامع مطالعات وسیع انجام شده است . از این عامل برای توسعه شبکه ارتباطی ایجاد توارهای سبز و گردشگاهها استفاده شده است .
- د - مرکز اداری**
ارتباط مرکز اداری موجود و پیش-بینی حداقل توسعه این تأسیسات و همچنین ایجاد دو پارکینگ اصلی در طرح جامع بررسی شده است .
- ه - مرکز مسکونی**
ایجاد منطقه مسکونی هر تفعیج در کار مرکز شهر یکی از هدفهای طرح جامع بوده است . این تغطیه در فضای سبزی بین مرکز اداری و رودخانه قرار گرفته و بوسیله دو شبکه با جاده های اصلی شهر مربوط میکردد . فضای این آپارتمان ها نوسازی قسمت مسکونی نامرتب و قابل تخریب فعلی خواهد بود . بدینهی است سایر قسمتهای مسکونی مرکز شهر که مناسب تشخیص داده شده حفظ خواهد شد .
- و - مرکز فرهنگی**
ایجاد یک مرکز فرهنگی مجهز برای شهر تبریز که حتی المقدور در مرکز شهر قرار بگیرد یکی از ایده های اصلی طرح جامع بوده است . پس از بررسی های زیاد محوطه ارک باین منظور انتخاب گردیده عوامل اصلی این انتخاب عبارتند از :
- ۱ - شرکت دادن بنای فراموش شده ارک در بافت فعال شهر .
- ۲ - موجود بودن شبکه ارتباطی بین این منطقه و مرکز اصلی شهر بخصوص خیابان فردوسی در محور منتهه .
- ۳ - وسعت منطقه و امکان ایجاد فضای سبز در داخل مرکز فرهنگی برای مرکز شهر .
- محوطه ارک با وسعتی معادل ۳۶۷ هکتار در طرح جامع شامل کتابخانه - موزه - تئاتر و سالن اجتماعات شهر خواهد بود . برای دسترسی از خیابان شهناز باین مجموعه علاوه بر عبور و ساخته نقلیه فضای سبزی از طریق تعریض کوچه و المان به خیابان شهناز تأمین شده است .
- و بین ترتیب سعی خواهد شد حتی المقدور بازار بافت قدیمی وارزنه خود را حفظ نماید .
- ب - واحدهای دولتی مرکز شهر**
(از / از سطح کل شهر) شامل اداره دخانیات اذریا بیجان اداره آتش نشانی - اداره نافعن - کلالتری ۸ - استانداری - دارانی - کارخانه برق - اداره صنایع و معادن - شهربانی - اداره بهداشت - صندوق تعاون روستائی شهرداری - اداره پست اداره غله - اداره آبیاری - اداره کل بست اسناد - اداره کل کشاورزی .
- ج - تأسیسات عمومی و فرهنگی**
(از / از سطح کل شهر)
- د - واحدهای بهداشتی** ۲٪ /٪ از سطح کل مرکز شهر .
- ه - واحدهای آموزشی** ۲٪ /٪ از سطح کل مرکز شهر .
- و - واحدهای مسکونی** ۵٪ /٪ از سطح کل مرکز شهر .
- ز - جاده ها و فضاهای باز** ۱٪ /٪ از سطح کل مرکز شهر .
- برنامه توسعه و اصلاحات مرکز شهر**
تحت عنوانهای زیر بفصیل بررسی و در طرح جامع منظور شده است :
- ۱ - احیاء مرکز شهر و تثبیت اهمیت آن .
  - ۲ - ایجاد مرکز مدنی مناسب با توسعه آینده تبریز .
  - ۳ - تأمین سهولت دسترسی با پیش-بینی شبکه ارتباطی و پارکینگ آن .
  - ۴ - ایجاد مرکز فرهنگی مناسب با تحولات اقتصادی و اجتماعی آینده شهر .
  - ۵ - تأمین ارتباط منطقی بین فعالیت های مختلف مرکز .
  - ۶ - تقویت و تنظیم فعالیتهای تجاری مرکز .
  - ۷ - پیش بینی توسعه هریک از فعالیتهای مرکز مناسب با توسعه آینده شهر .
  - ۸ - حفظ بافت و ساختمان فیزیکی بازار به عنوان یک اثر تاریخی و با اهمیت شهر .
  - ۹ - تأمین تجهیزات و تأسیسات کافی بخدمون مسأله اینی آتش نشانی .
  - ۱۰ - تأمین فضای سبز کافی عنصر پیشنهادی مرکز شهر
- الف - فضای سبز**
ایجاد نوار های فضای سبز برای رفت و آمد بیاده و ارتباطناصیر اصلی مرکز شهر پسکنیگر - ایجاد فضای سبز وسیع اطراف منطقه آپارتمان های هر تفعیج .
- ب - بازار**
۱ - ایجاد ارتباط در منطقه بازار بوسیله دوپل بیاده رو .
- ب - هزینه تسطیح اراضی**
ج - هزینه خرید اراضی برای سکنه انتقالی .
- د - هزینه عمرانی حوزه توسعه و حوزه انتقالی .**
مناطق انتخابی - برنامه توسعه ۱۳۹۳۵ هکتار وسعت دارد .
تعداد سکنه موجود در مناطق توسعه ۷۷۸۳۲۳ هزار و هزینه توسعه این مناطق ۳۳۲۸،۰۰۰ ریال تخمین زده میشود .
هر کفر شهر
هر کفر شهر تبریز در اطراف اویین هسته تاریخی و فعال شهر یعنی بازار گسترش یافته است این تمرکز بدون برنامه صورت گرفته و تابع هیچ معیاری نبوده است .
مرکز شهر تبریز شامل عناصر زیر است :
- الف - بازار - بازار تبریز ۲۹ هکتار از سطح شهر را اشغال کرده است (این سطح ۴۰٪ /٪ از سطح کل مرکز شهر را تشکیل می دهد) .
- اهمیت فوق العاده این بازار طی ادوار مختلف تاریخی توسط سیاحان بسیاری که از آن دیدن کرده اند بیان شده است روق و شکوه بازار تبریز بعلل زیر بتدبیح رو بکاهش نهاد :
- ۱ - اثر تحولات بین المللی
  - ۲ - اثر تحولات داخلی
  - ۳ - توسعه بافت شهر
- بافت اصلی بازار همانند اغلب بازارهای ایران از یک رشته معابر سرپوشیده تشکیل شده و در میان آنها تیمجه ها و کارواش راهها فرار گرفته است و نیز در مجموع ساختمان بازار علاوه بر حجره ها عنصر دیگری همانند مساجد - حمام ها - قهوه خانه ها و غیره ایجاد شده است . مصالح بازار بیشتر از اجر با ملات ساروج ترکیب شده و متغایر معماری این مجموعه ها زیادی دیده است .
کاروانسرا های بازار تبریز در حقیقت فنازی باز این مجموعه را تشکیل میدهد .
بازار تبریز را رودخانه قوری چای به بازار جنوبی و بازار شمالی تقسیم میکند .
یک پل تجاری این دو قسم را تا اواسط قرن ۱۹ به یکدیگر پیوند میداده است .
در طرح جامع لزوم ایجاد تجارتی برای حفظ زندگی قسم شمالی بازار تأثیر شده و همچنین تأمین تأسیسات و تجهیزات کافی و امکان توسعه پیش بینی گردیده است .
توسعه شهر تبریز در ۲۵ سال آینده باید تعلمدهای به بافت تاریخی تبریز وارد آورده بهمین منظور زندگی نمودن بازار چهارم قدیمی در داخل هر محله و ایجاد مرکز جدید تجاری جوابگوی توسعه آینده بوده

وضع موجود مرکز شهر

طرح پیشنهادی مرکز شهر

چاره‌ای برای شرکت دادن آن در بافت شهر
جستجو شود.

با این ترتیب هم در حفظ اثر کوشیده
خواهد شد و هم در چشم انداز شهر قرار
خواهد گرفت. آثار مهم تاریخی شهر تبریز
شرح زیر می‌باشد:

۱ - ربع رشیدی

اُری است از خواجه رشید الدین در
زمان سلطنت غازان خان، مجموعه ساختمان
هائی بوده است بصورت قلعه با حصار و برج.
حمدالله مستوفی مینویسد «در بالای

شهر تبریز با وجود قدمت تاریخی
متاسفانه بعلل مختلفی فاقد یک اثر کامل
کوه داخل باروی خوازانی شهر چهای بنادرده
و آثار ربع رشیدی نام نهاده و در آن عمارت
فرابون برآورده و پسرش و زیر غیاث -
الدین امیر محمد رشیدی بر آن عمارت
بسیار افزود:

۳ - بمنظور تأمین اراضی لازم برای
تأسیسات پیش بینی شده در طرح جامع
جلوگیری از تعمیر اساسی و تجدید بنای
واحدهای مسکونی واقع شده در این اراضی.
۴ - جلوگیری از ایجاد و ساختمندان
تأسیساتی که در طرح جامع پیش بینی نشده
است.

● حفظ آثار باارزش شهر

شهر تبریز با وجود قدمت تاریخی
متاسفانه بعلل مختلفی فاقد یک اثر کامل
و سالم دوران گذشته است و آنچه که امروز
در دست است نه تنها در بافت شهر اثری
نگذاشته بلکه تخریبا رها شده است.

در طرح جامع حداکثر سعی بعمل آمد
تا به گذشته هر اثر تاریخی دست یافته و

هتررات فعالیتهای ساختمانی مرکز شهر

فعالیتهایی بر رویه ساختمانی، بافت و
اعمیت تاریخی مرکز شهر تبریز را در
عرض خطر قرار داده است. در طرح جامع
برای کنترل عملیات ساختمانی روش‌های ذیل
پیشنهاد می‌گردد:

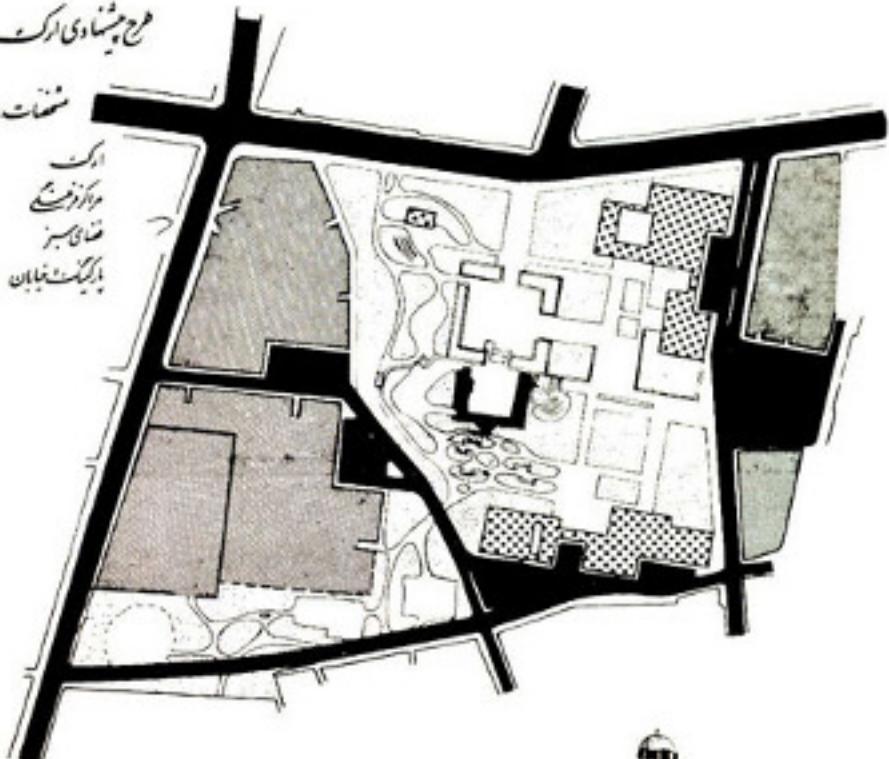
۱ - بوسیله قانون حفظ آثار تاریخی
از کلیه تعمیرات غیر صحیح در منطقه بازار
و همچنین مناطق آثار باستانی جلوگیری
شود. در این مورد استفاده از تجریبات
اداره باستان شناسی برای شهرداری تبریز
ضروری است.

۲ - نظارت دقیق شهرداری در بافت
بازار و سیمای این منطقه.

محله‌شناسی ارک

شناخت

- اکن
- مراکز فروشی
- تالار همایش
- پلیگرافی خان

نمای مسجد ناصری و مدرسه علیشاه

محله‌شناسی بیهوده اهر

تاریخ

شاردن در سال ۱۰۸۲ هجری مینویسد «در بیرون شهر تبریز در منطقه آثار قلعه‌ای پدید است که الحال ویران است: این قلعه رشیدیه نام داشته و از بناهای خواجه رشید الدین فضل الله وزیر است».

اتمام بنای این عمارت را حوالی ۷۰۰ هجری تعیین کردند و پس از کشته شدن خواجه رشید الدین در ۷۱۸ پادشاهی رفت.

امروز از این قلعه عظیم تنها پس از تابعه‌اند و آثاری جسته گریخته در حوالی آن بیندا می‌شود. موقعیت این قلعه در عکس هوایی بخوبی مشهود است.

پیشنهادات طرح جامع
۱ - توسعه قدیم شهر در شمال شرقی بواسطه این بنا بوده است. در آینده این قسمت نیز جزوی از بافت زندگ شهر خواهد بود.

۲ - جاده‌های پیشنهادی ارتباطنامه‌قیمه بین این منطقه و نقاط دیگر شهر را تأمین خواهد کرد.

۳ - ایجاد فضاهای سیز در اطراف این آثار برای تعییه ارزش پیشتر آن.

۴ - منظور نمودن واحدی مسکونی وسیع و کمتر اکم در اطراف این منطقه.

۵ - مسجد علیشاه (ارک)

بین سالهای ۷۱۶ - ۷۳۶ هجری
بنیتور تاج الدین علیشاه وزیر غازان خان
بنا شده.

حمدالله مستوفی مینویسد «در فریز در خارج محله تاریخان مسجد بزرگی ساخته‌اند که صحن آن دوست و پنجاه کفر در دوست گز و در اوصفه‌ای بزرگ از ایوان کسری بدانیان بزرگتر» اما چون در عمارت ش تعجیل کرده‌اند فرود آمد و در آن مسجد انواع تلفات پقدیم رسانیده و سنگ مرمر می‌مقیاس در آن بکار برده و شرح آنرا زمان مسیار باید.

حاج خلیفه در ۱۰۴۵ هجری مینویسد «در طرف جنوب غربی شهر تبریز در محله فیار میان مسجد جامع عظیم بیاکر مادند که بزرگتر از ایوان مدان است».

شاردن مینویسد «تعداد مساجد تبریز ۲۵۰ است. هنگام ورود از ایروان نخستین اثری که در تبریز مشاهده می‌شود همین بنات».

دویولا فوا مینویسد «مسجد علیشاه در مرکز میدان وسیع قرار گرفته و از دیواری مشکل کثیر الاخلال محصور گردیده. اطراف آن خندق عریض و عمیقی بوده که اکنون قسمتی از آن بر شده است».

نادر میرزا مینویسد «اکنون این مکان را ارک نامند و اینار اسلحه دولت و غلات است».

امروز از این بنای عظیم تنها یک حجم زیبای آجری بجا مانده است که در مرکز شهر قدیم داشته و عظیم ترین اثر تاریخی تبریز است.

بیشهادات طرح جامع

۱ - نیاز بزرگ کردن این اثر تاریخی و اهمیت آن در چشم انداز شهر از یک طرف و نیاز بدایجاد یک مرکز فرهنگی در قلب شهر مجموعه بیشهادات طرح جامع را برای این منطقه تشکیل میدهد.

- ۲ - ایجاد یک فضای سبز در مرکز شهر اطراف ارگ.
۳ - هنام صاحب الامر

شاه طهماسب صفوی بنیانگذار این بنا بوده که قسمت اعظم آن در سال ۱۰۵۵ هجری شاهزاد سلطان مراد چهارم ویران گشته و سس تجدید بنا شده است. این مجموعه مرکب از یک مدرسه - یک واقعه و یک مسجد است. گند بزرگ و دو مناره هنام صاحب الامر از اقصی از آنها شهر دیده میشود.

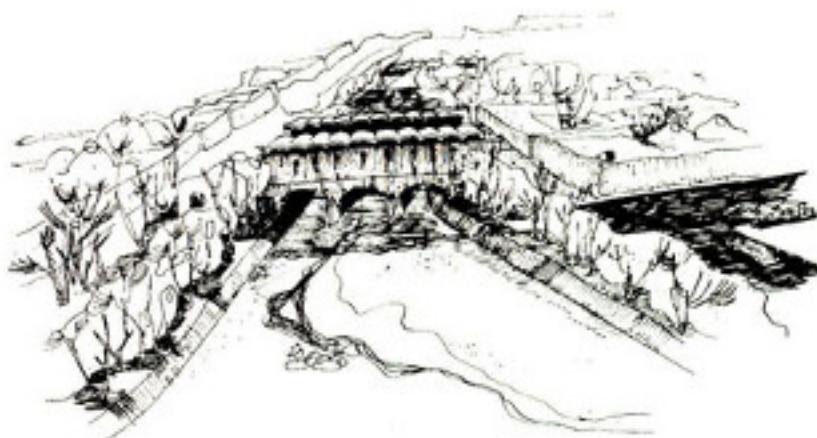
پژوهش تاریخی بازار

نمای از طراحت نوگیری بازار

معماری پارکی بازبینی شده

در عین حال میتواند یک پارکینگ محله‌ای باشد.

۳ - پنطظور توسعه فضای اطراف این بنا در جهت شمال یک بلوک مسکونی و در جهت غرب با ضعیمه کردن قسمتی از حیاط مدرسه رابطه مسجد کبود و موزه شهر تبریز بطرز جالبی ایجاد شده و یک مجموعه آثار تاریخی در محیط مناسب طرح ریزی شده است.

۴ - علاوه بر اصول طرح جامع قول مورخین و مشاهدات آنها نشان میدهد که مسجد کبود در خارج شهر و در فضای بازی بنا شده بوده است.

پیروان عمر آنرا بنا کردند.

شاردن در سال ۱۷۷۱ میلادی مینویسد « این مسجد در سال ۸۷۸ هجری توسط جهانشاه پادشاه جهان بنا شده است . پیشنهادات

در طرح جامع با توجه به اهمیت این مسجد و سبک معماری و بویژه کاشیکاریهای مدخل آن برای تأمین فضای باز و حفظ این بنا پیشنهادی های لازم بعمل آمده است .

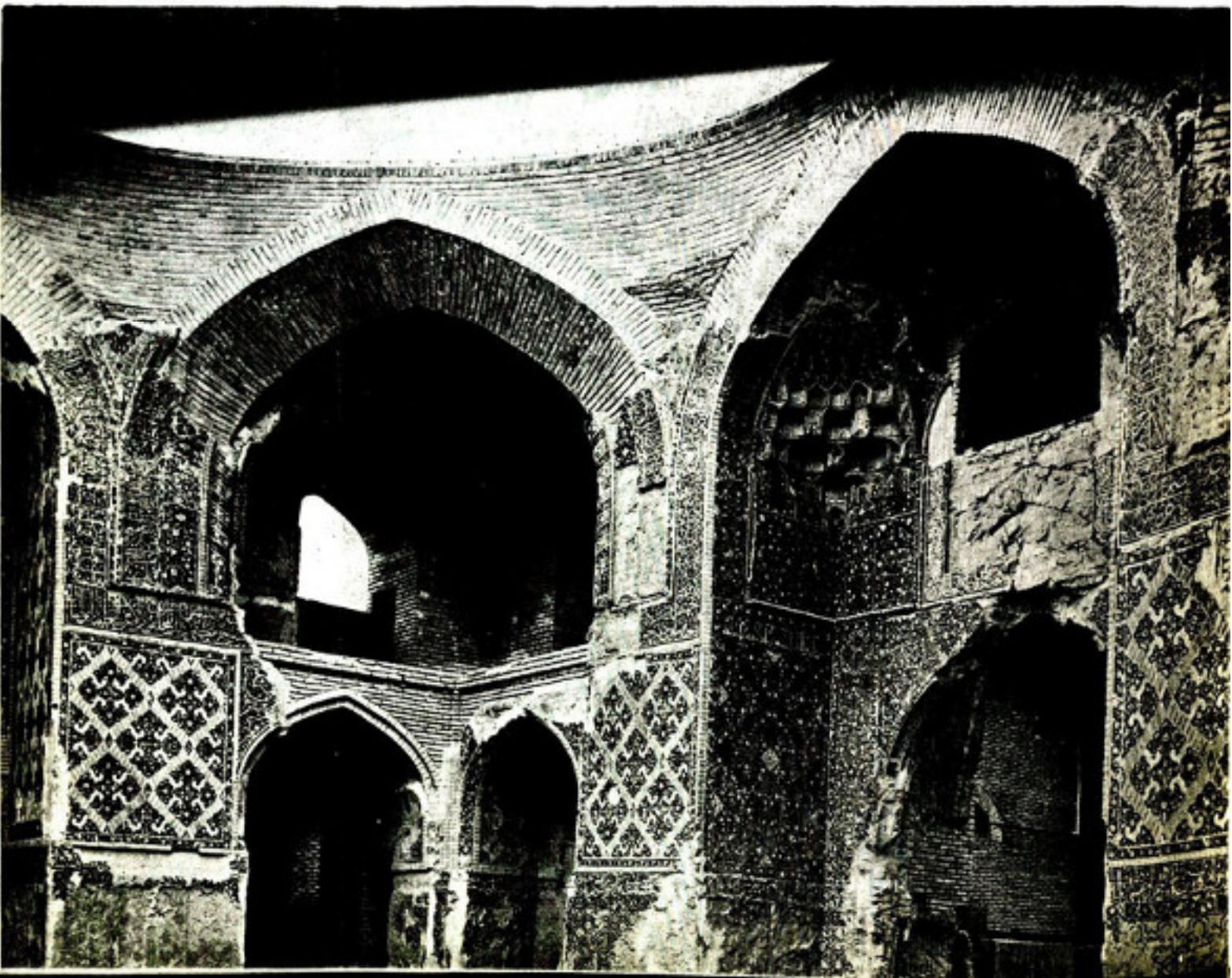
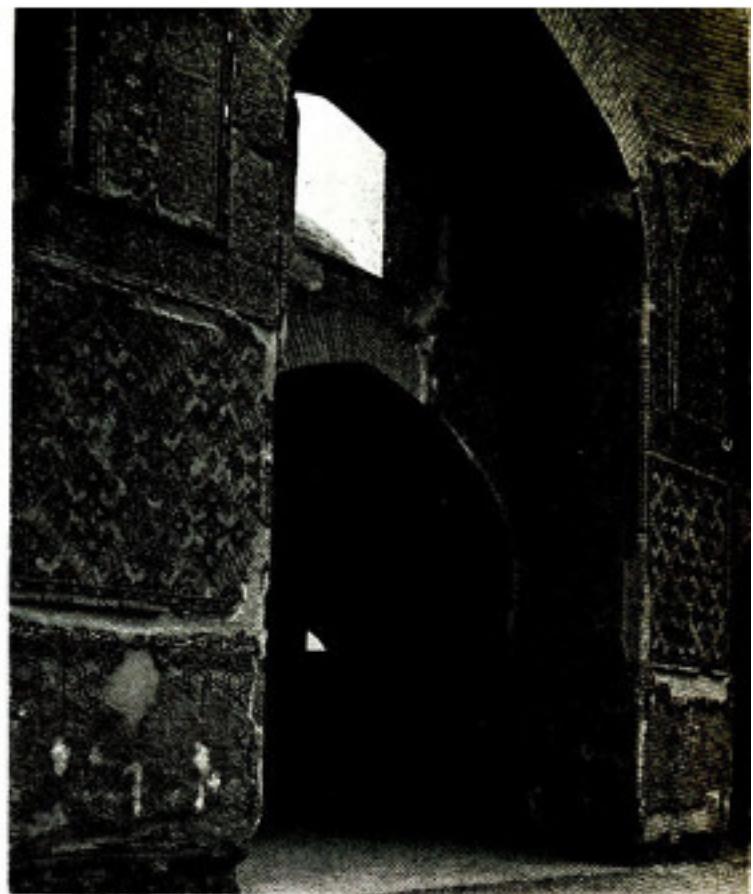
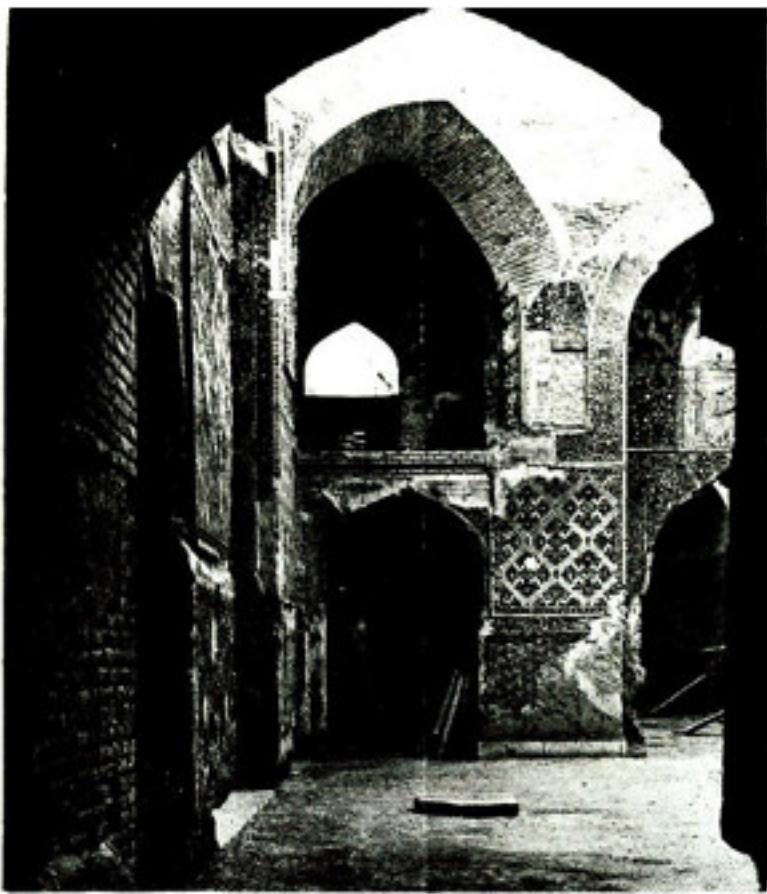
۱ - برای ورودی اصلی مسجد که در معبر باریکی است یک ورودی انسانی پیشنهاد شده است .

۲ - فضای آزاد مقابل ورودی مسجد

۴ - مسجد کبود مسجد کبود عمارتی عالی بوده مشتمل بر مسجد - مدرسه - خانقاہ - بقعه - مقبره باع و ستابسا در دوره ایوبالظفر شاه شجاع ابن فرایوس بنا شده است .

اولین جلسی در ۱۰۵۰ هجری مینویسد « مسجد دیگری بنام مسجد شاه جهان است که بسیار تعریف دارد با کاشیکاریهای چینی بسیار زیبا آراسته شده و جمله درب و دیوار آن با کاشیهای الوان هرین است . »

تاورنیه در سال ۱۶۳۶ میلادی مینویسد « ایرانیها آنرا متروک گذاشده مثل معبد کنار در آن نظر میکنند زیرا سنیها یعنی

مقایسه درصد استفاده از اراضی از آغاز تا پایان ۲۵ سال

د ر ص د	استفاده از اراضی در بیست و پنج سال آینده	د ر ص د	استفاده از اراضی در وضع موجود متر مربع	نوع استفاده از اراضی
۴۱/۵۱	۳۳,۱۲۵,۸۷۰	۵۸/۶۰	۱۲,۵۳۵,۸۷۰	سکن
۱۱/۱۲	۱۵,۲۷۸,۰۶۵	۳/۲۶	۸۶۸,۰۶۵	صنعت
۱/۴۰	۷,۵۵۶,۰۲۰	۲/۰۲	۴۶۵,۸۴۴	تجارت
		۶/۲۳	۱,۴۲۸,۸۸۷	تغییرات
		۴/۱۰	۱۴۲,۸۰۲	موسسات صوبی
		۸/۲۲	۲,۰۱۳,۹۳۲	موسسات دولتی
۰/۲۰	۵۴۹,۰۰۰	۰/۸۲	۱۹۰,۰۰۰	بهداشت
۱۱/۵۸	۱,۲۵۸,۲۹۵	۱۴/۰۵	۳,۲۴۳,۵۴۵	شبکه اصلی ارتباطی فرعی (۲)
۴/۱۵	۲,۵۱۴,۰۰۰	۱/۲۰	۳۹۶,۰۰۰	واحد های آموزشی
۱۳/۲۸	۱۰,۶۲۰,۰۰۰		- (۴)	نصای سبز
۱/۲۱	۹۲۲,۳۰۰		- (۵)	قبرستان
۱۰۰	۲۹,۱۲۴,۵۵۰	۱۰۰	۲۲,۱۰۰,۰۰۰	جمع

(۱) در توسعه شهر موافق فوق تحت عنوان مرکز طبقه بندی شده است .

(۲) طول اتویان مجموعاً ۱۸/۶ کیلومتر میباشد که ۳۰٪ در مرحله اول و ۷۰٪ بقیه در مرحله دوم اجرا خواهد شد .

(۳) شامل توسعه دانشگاه

(۴) در وضع موجود فضای سبز توان با سایر موافق محسوب محسوب شده است .

(۵) در وضع موجود سطح گورستانها توان با موسسات صوبی محسوب شده است .

در مورد مرحله بندی طرح تبریز به اصل اساسی مورد تأکید میباشد :

۱ - مسکن - تأمین مسکن در بهبود وضع سکونت موجود .

بهینین جهت در طرح جامع حداقل مدت اجرای برنامه نوسازی تا آخر مرحله دوم طرح تعیین شده است .

۲ - بهداشت - بعلت مراجمه اهالی شهر های اطراف تبریز برای درمان باین شهر تاسیسات درمانی آن باید بمراتب پیش از نیازمندی های سکنه شهر باشد .

۳ - آموزش و پرورش - در مورد آموزش و پرورش شهر تبریز با کمبود واحد های آموزشی مواجه است در طرح جامع پیشنهاد رفع این نواقص و همچنین ایجاد هر اکثر فرهنگی برای شهر مطرح شده است .

۱ - توجه کامل به کمبود تجهیزات و تاسیسات موجود و اولویت رفع این کمبودها .

۲ - انطباق توسعه با شرائط اقتصادی و توانائی مالی شهر .

با توجه به جمعیت تبریز در ۲۵ سال آینده که حدود ۱۶۸ و ۱۰۱۰ نفر تخمین زده شده است جدول مرحله بندی طرح جامع تهیه گردیده .

استفاده اراضی در دوره های طرح و هرینه های اجرای مرحله اول

در پیش بینی نیازمندی های آینده شهر دو عامل اساسی را زیر تأثیر مستتبم دارد :

۱ - افزایش جمعیت .
۲ - ارتفاع سطح معیار های موجود .

● مرحله بندی اجرای طرح جامع

پیش بینی تحولات یک شهر بزرگ میباشد و بدینه است اعداد وارقام پیشنهادی تاحدی ذکر بین خواهد بود معهداً سعی کامل بعمل آمدده که احتیاجات جمعیت آینده شهر حتی الامکان بطور دقیق پیش بینی گردد و ضوابط پیشنهادی با تجدیدنظری که در هر دوره برای ایده کلی طرح جامع پیش بینی شده است میتواند با شرائط موجود انطباق داده شود و به حال بطور کلی در پیشنهاد این ضوابط عوامل زیر در نظر گرفته شده است :

مرحله بندی	سطح هکtar	جمعیت نفر	تراکم ناچالص نفرد رهکار	مسکونی هکtar	تراکم ناچالص نفرد رهکار
مرحله اول	۵۲۰	۸۷۰۰۰	۱۵۱	۲۰۴	۲۲۸
مرحله دوم :	۹۰۲	۱۴۶۰۰۰	۱۰۳	۴۴۶	۲۶۱
باغمیشه	۹۰	۵۸۵۰	۷۰	۴۷	۱۱
نوسازی	۲۲۶	۲۸۴۵۰	۱۲۰	۱۲۲	۲۸۶
پیمی	۶۳۶	۱۰۱۲۰۰	۱۶۰	۲۷۷	۲۹۱
مرحله سه	۷۲۲	۱۲۲۰۰۰	۱۶۹	۲۸۶	۲۱۷
مرحله چهار :	۸۶۸	۱۳۵۰۰۰	۱۰۰	۴۰۰	۲۶۶
شاهگلی	۳۰۴	۲۸۸۸۰	۹۰	۱۰۸	۱۵۰
پیمی	۵۶۴	۱۰۶۱۲۰	۱۸۸	۲۹۲	۳۲۱
مرحله پنجم :	۱۰۱۶	۱۵۶۰۰۰	۱۰۴	۵۲۸	۲۶۰
شاهگلی	۳۷۶	۳۵۲۲۰	۹۰	۱۸۷	۹۳
پیمی	۶۲۸	۱۲۰۴۸۰	۱۸۹	۳۴۱	۳۲۲
جمع کل	۱۱۳۱	۶۴۶۰۰۰	۱۵۶	۱۹۶۴	۲۷۴

محسوب میشود و مخصوصاً که در کشور هماکنون اتومبیل ساخته شده و در دسترس مردم گذارده میشود.

«طالعات ترافیک شهر تبریز در چهار فصل بررسی و مطالعه شده است:

الف - فصل اول شامل جمیع آوری اطلاعات و آمارهای لازم ترافیک در وضع موجود.

ب - فصل دوم شامل مطالعات مبداء و متصد در وضع موجود.

طبق آمار سال ۱۳۴۶ تعداد ۶۵۸۸ وسیله نقلیه در تبریز به ثبت رسیده که به تفکیک انواع وسائل نقلیه بشرح زیر میباشد:

۳۴۷۳	شخصی سواری
۷۲۳	تاکسی سواری
۲۳۷	کرایه سواری

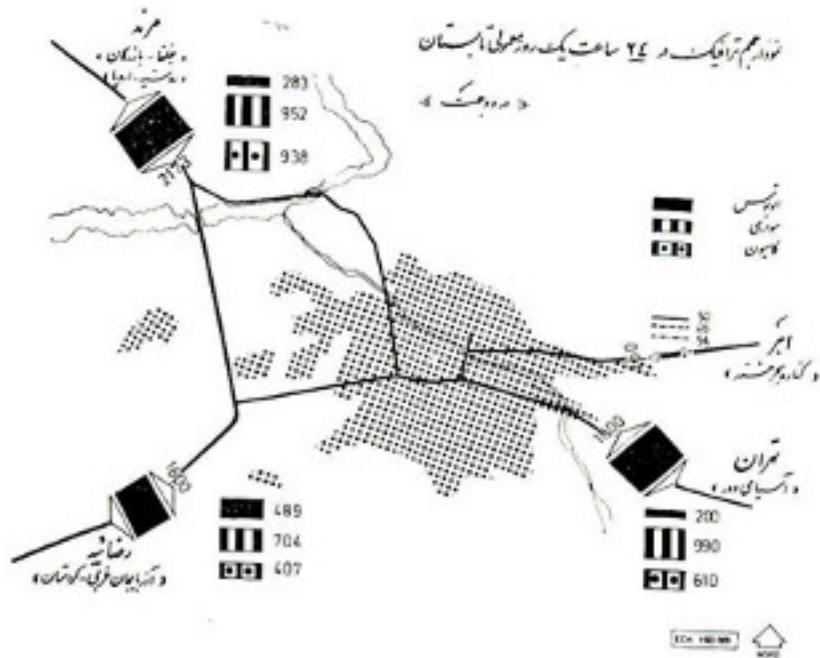
بیشتر ندارد و آن به مردمداری بمنظور زندگی متعالی تر و هنریستی کامل و نیاز روزافزون و انکارناپذیر شهرنشیان بواسیل موتوری است. استفاده از اتومبیل در ضمن اینکه تسهیلات زیادی را فراهم میآورد منشاء مشکلات متعدد و پیشماری در چهارچوب زندگانی شهری میباشد که از مدت‌ها قبل‌عده با آن آشناشی دارند و بنام مشکلات «ترافیک» معروف خاص و عام است.

با توجه به هجوم مردم از دهات به شهرها و افزایش جمعیت طبیعی بعلت پیهود وضع بهداشتی و اقتصادی مردم توان با پیشرفت‌های فرهنگی - صنعتی - کشاورزی در نتیجه افزایش سطح درآمد مردم و نیز توسعه شهرها و دور شدن فواصل اتومبیل را دیگر نمیتوان جزء وسائل تجملی بحساب آورد بلکه جزء لوازم زندگی روزمره مختلف خود برای مردم جهان یک مفهوم کلی

● ترافیک

مناطق شهری ایران در اوایل یک تحول و توسعه شدید قرار گرفته و روز بروز مشکلات زندگی شهری زیادتر شده و نشان میدهد که اگر بطور اساسی فکری برای برفع احتیاجات حال و آینده شهر هاشود صد عواید اقتصادی آینده براتب بیشتر از آنچه در حال حاضر گردانکننده شهرها است خواهد بود.

اتومبیل بعنی اعم با همه شکل‌های مختلف خود برای مردم جهان یک مفهوم کلی

نتیجه

گراش گروههای مهاجر تغیر نشین در اطراف تبریز و مرکز گروه مرفاداری و منکن در مرکز شهر بدین معنی که شهر در برخورداری از ارزشها جدید نامتناسب رعایت اصول را نموده و ارزشها شهرنشینی گذشته نیز در حال فابودی است.

سیاست شهر

شهر تبریز در گذشته دارای برج و بارو با دروازه های متعددی بوده است که آثار برخی از آنها هنوز هم باقیست - مصالح اکثر ساختمنهای قدیمی آجر و خشت و پندرت سنگ میباشد . منازعات داخلی چند قرن اخیر موجب شد که منازل اعیان نشین در میان دیوارهای یاند محصور و در انتهای کوچه های پر پیچ و خم بنگردد .

خیابانهای جدید که متأسفانه بدون در نظر گرفتن بافت قدیمی و کاراکتر شهر احداث شده اند سیماهی آفرینشگان و منظره ناهباشتگی با شکل مجموع شهر بدین آورده اند . در پارهای از مناطق حاشیه علا شان از خیابان بندی و شهرسازی وجود ندارد و بناهای زاختمانند خشی در سراسری تپه ها و زمینهای رهای شده اطراف شهر بنا شده اند .

محور اصلی شهر خیابان بهلوی میباشد که از شرق جلف غرب کشیده شده و تبریز را بدو قسم مساوی تقسیم مینماید . خیابان مزبور کلیه فالیتهای جدید شهر را بخود جذب مینماید چنانچه قسم مهمی از سازمان های دولتی ، مراکز تفریحی ، تجاری ،

بیشنهادی .
- شاهراد (با دسترسی محدود در نتاطعهای غیرهمسطح) .
- خیابان سریع با دسترسی محدود و نتاطعهای همسطح .
- خیابان اصلی (برای ارتباط نسبتا سریع بین مرکز شهری و شاهراهها و خیابانهای سریع) .

- خیابان فرعی (برای ارتباط بین خیابانهای اصلی و انشعابی با امکان دسترسی پاملاک مجاور) .
- خیابانهای انشعابی (برای دسترسی پاملاک مجاور و ارتباط با خیابانهای فرعی و احتمالاً اصلی) .

در تغییر و مقایسه شبکه ترافیک ۶۴۲ متر مربع برای هر نفر در نظر گرفته شده است .

افتراضات اجتماعی رشد

ساکنان شهر

انهدام امیراتوری عثمانی - انقلاب

کارگر و کالا را از سوی تبریز محدود

نمود .

تبریز بعنوان قطب اصلی آذربایجان

رونق گذشته را از دست داد و مهاجرت

گروههای وسیع روتانی و شهری از مناطق

مختلف آذربایجان بخواهی که آذربایجان شرقی

اوین استان مهاجر فرست شد شروع گردید .

از سوی دیگر گروههای روتانی

منطقه اطراف تبریز به تبریز مهاجرت

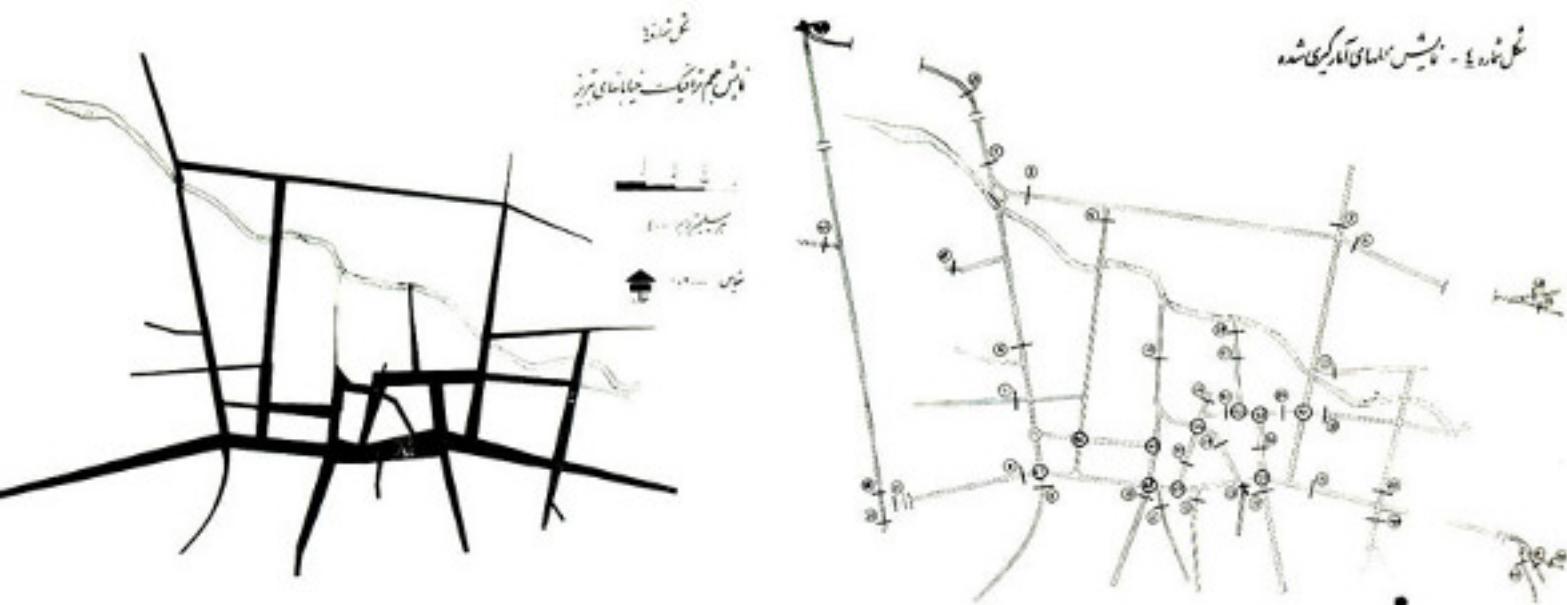
نمودند .

اتوبوس کوچک
اتوبوس شهری
اتوبوس خیابانی
بار کش شهری
کامیون

نتیجه - که تنها ۷ راه در صد خانوار دارد .
در تبریز دارای اتومبیل شخصی هستند .
ج - فصل سوم شامل پیش بینی ترافیک آینده :

براساس روشهای مختلفه نتیجه گیری شده که در سال ۱۳۷۰ کیفیت اتومبیل تا ۱۲ نفر برای هر اتومبیل بالا خواهد رفت .
در عین حال مطالعه حجم ترافیک خیابانها با ظرفیت آنها مورد بررسی قرار گرفت و شبکه ارتباطی طرح جامع براساس آن تعیین شد .

خطوط اتوبوس رانی آینده : براساس احتیاجات آینده و تأمین ارتباط بین کلیه مناطق یک شبکه اتوبوس رانی برای آینده تبریز پیشنهاد شده است در این شبکه از هر منطقه به هر منطقه دیگر شهر حداقل یک بار تغوط اتوبوس میتوان مسافت نمود کلیه خطوط اتوبوس رانی وضع موجود بعث دور زدن در اطراف بازار باعث تراکم بیش از حد وسایط تالية میشود که با پیشنهاد پارکینگهای مختلف در اطراف مرکز شهر که هریک اختصاص یک خط اتوبوس دارد از تراکم فوق جلوگیری بعمل میآید .
د - فصل چهارم - شامل طرح شبکه ارتباطی .
ذ - طبقه بندی خیابانهای شبکه ارتباطی

اورد و شاهنگی آنرا تامین نماید بخصوص
با تدوین و اجرای چنین هتقاتی از اراضی
شهری حداقل استفاده بعمل آمد و از
استفاده‌های نامناسب نه موجب تقلیل ارزش
اراضی و اختلال در نظام شهری میگردد
بنو کبری بعمل خواهد آمد.

بظور نای مقررات مطابق‌بندی فاقد
انعطاف ذاتی بوده و اطباق آنها با تحولات
و توسعه آینده شهر بسختی حمورت میگیرد و
این امر غالباً زایده بیچیده بودن این
هتقات و بحث در بازه جزئیات میباشد.
زیرا در تدوین این هتقات هر اندازه که
یه‌جزئیات بیشتری پرداخته شود اطباق آنها
با شرایط توسعه و تحول متشکل‌تر بوده و
به هتقات خلک و غیرقابل انعطافی تبدیل
خواهد شد و از طرف دیگر چنین هتقاتی
موجب یاتک نواختی محیط شده و ابتکار
فرمی را محدود می‌نماید، از این‌رو باید
در تدوین این هتقات حداقل کوشش
بعمل آمد و همسواره اطباق آنها
با شرایط زمانی و مکانی در نظر
درفته شود و با توجه باین اصل و احترام
از مشکلات آینده و همچنین برای ایجاد یک
منطقه مناسب شهری در تدوین هتقات
متکانه‌بندی شهر تبریز نهایت سعی و اهتمام
مراعات گردد و حداقل کوشش برای
بیان واضح مقامد و مقاد مقررات بعمل
آمد است.

دروههای جدید از تاسیسات مختلف شهری.
۵ - بنای ساختمانهای مترتفع در
هزدیگی کایه مراکز محلات قدیمی برای
پاسخ به نیازمندیهای سریعی که در اینده
برای مسکن بوجود خواهد آمد.

۶ - تهیه نرمهای لازم ساختمانی
همانگی با مجموعه مساحت شهر و با توجه
بسیک يومی معماری
۷ - توسعه شهر بمحور محلات خاص
که هریک دارای مرکزی با تاسیسات و
تسهیلات لازم باشد.

هتقات منطقه بندی

تهیه طرح جامع فقط قدم اول در
راه تنیق بافت شهری بوده و این طرح در
حیثیت مطالعه وضع موجود و ارائه طریق
برای رفع مشکلات شهر محسوب میشود ولی
هدفهای طرح جامع هنگامی تامین خواهد شد
که هتقات دقیقی در این زمینه تدوین
گردیده و بوسیله یک سازمان مسؤول برخاله
اجرا در آید زیرا در غیر اینصورت گشتن
ناهانگ شهر کماکان ادامه پیدا کرده و
با فرایش جمعیت و تراکم مشکلات بیشتری
در راه پنهان کشیدن وافت آن ایجاد خواهد شد
و در چنین موقعیتی سازمانهای مسؤول
باید هزینه بسیار زیادی تحمل کنند و متحمل
موقوفیت زیادی نیز بست خواهد آمد از
ایش و باستی از هم‌آگون برای معالمه و
تعویض هتقات لازم اقدامات عاجلی بعمل

و هتلها در اطراف این خیابان قرار گرفته‌اند.
محلات شهر

محلات فعلی شهر تبریز رامیتوان بدسه
دسته اساسی تقسیم نمود:

۱ - محلات روستائی که از لحاظ
فعالیت اقتصادی و مخصوصاً شکل زندگی
جنبه روستائی خود را حفظ گرده‌اند مانند
قره ملک - لاله - لوکره - جمشید آباد -
آخونی - شام غازان و پاغیشه.

۲ - محلات قدیمی شهر که اسالت
خود را کم و بیش حفظ نموده‌اند، بیشتر
در میانه شهر قرار دارند.

۳ - محلات که از لحاظ تاریخی
دارای سابقه میباشند ولی بعده احداث خیابانها
و تاسیسات مختلف ساختمانی و استقرارخانوار
های جدید حالت محله‌ای خود را از دست
داده‌اند اینگونه محلات بیشتر در مرکز
شهر قرار دارند.

پیشنهادات

۱ - احیاء مراکز قدیمی شهر چنانکه
تاسیسات و تسهیلات جدید شهرنشینی هر
 محله به تناسب جمعیت خویش برخوردار
گردد.

۲ - تهیه مسکن برای گروههای جدید
اجتماعی مانند کارگران با توجه به عدم
تمرکز آنان در یک منطقه که سبب ایجاد
محلات فقر نشین نشود.

۳ - تغییر مکان محلات فقر نشین
زاغه مانند و ایجاد محله جدید برای آنان.
۴ - ایجاد ساختمانهای مترتفع در
حوالی بازار برای سهولت برخورداری

شخاست:

شطرنجی ④
درازه ۳۰ ⑤
هدوہ ۴۰ —
هدوهونه —

بریستل
بریستل

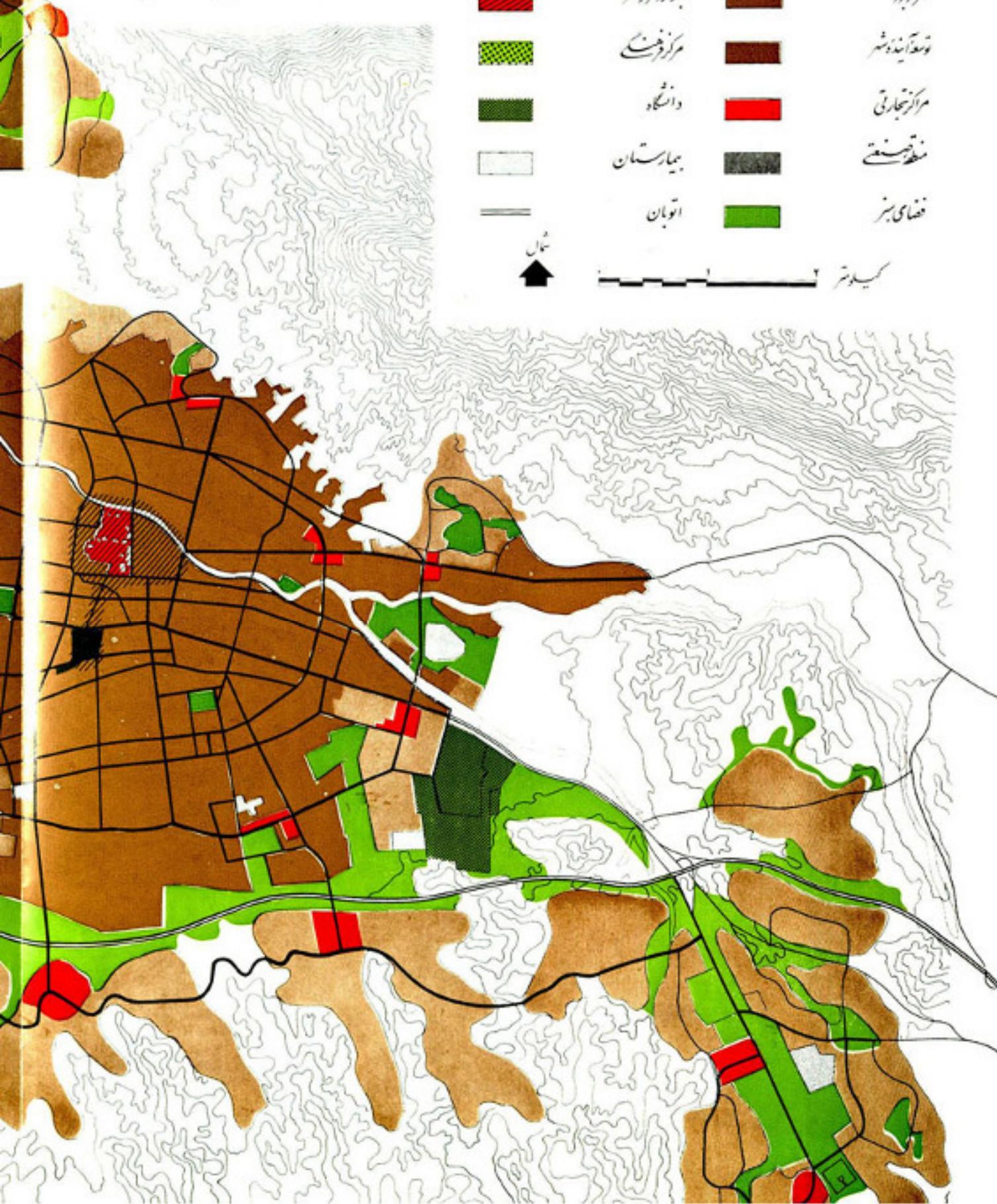
شهر شماره ۲۹ - نمره ای بین ساخن بررسی معاول مواد

طرح جامع تبریز

استفاده از اراضی

مرحله دوم

نقشه آنکار میل کوادر متریک ملی متری

توكیو
توكیو
توكیو
توكیو
توكیو

توكیو

ترن سریعالسیر هوانی توكیو
جاده هوانی هان شین در محله
کوب توكیو طول شاه راه حدود
پنج کیلومتر است که از میان شهر
توكیو میگذرد .

محل تلاقي اتو بازهاي
توكيو - هاخويجى

در هیچ يك از شهرهای جهان باندازه توکيو نمیتوان با جمع اضدادی چنین چنگیر مواجه شد . ، از حیث تعداد نخستین شهر جهان ولی از جهت خدمات عمومی وضع موجود طوریست که بحرث کاف نیمی از نیازمندیهای پایتخت گنوی و حتی در پارمای موارد يك پنجم آنرا میدهد . صنایع ان که با وجود پیشرفت و ترقی رسیده اند کاملاً ترین دستگاهها را میازند ولی مزده کارگران آن از تمام شهرهای دنیا کمتر است ولی در مقام مقایسه با وضع فلاکتباری که در بخش روتاستی حکمرانی میسر ماست در سطح بالاتر قرار دارد .

هانگونه که ضرب افزایش جمعیت توکيو از کلیه شهرهای جهان بیشتر است هانگونه هم مساله کبود مسکن وضعی کاملاً استثنائی دارد هنلا در این شهر که اکنون تقریباً زیرزمینی با سرعت و طول بسیارهای ارزدیگ با تمام است فقط ۲۳ درصد ساکنین آن (که تعدادشان بهده میلیون نفر میرسد) از لوهدگانی که بگنداب روها منتهی میشوند استفاده میکنند .

محل تلاقي اتو بازهاي
توكيو - یاماتو

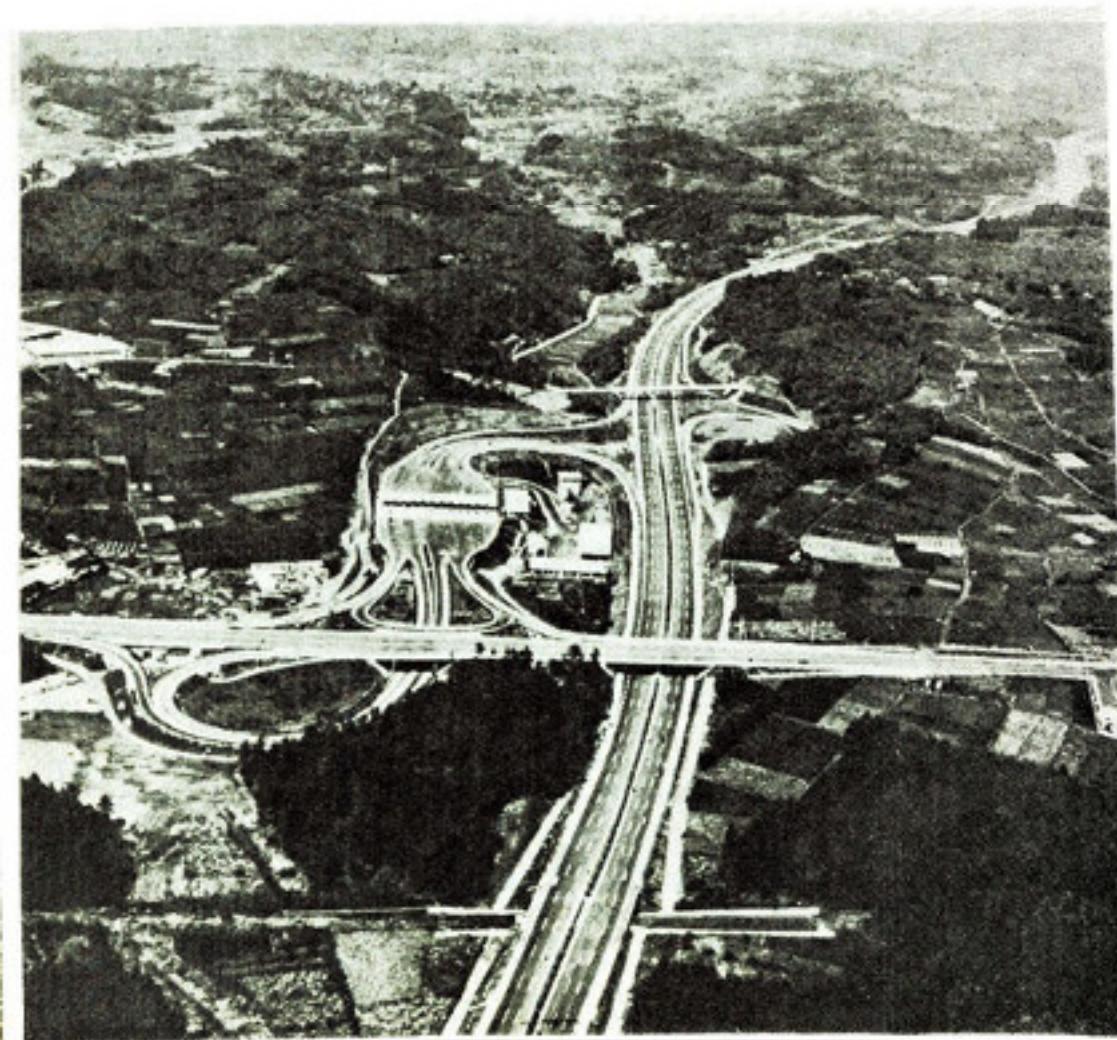
شاد

شاد

شاد راه « شو »

شاد راهی که توکیوی قدیمی
را به توکیوی جدید متصل میکند
و ضمناً کارخانجات مهم توکیو
در حوالی این شاد راه اجتماع
گرداند.

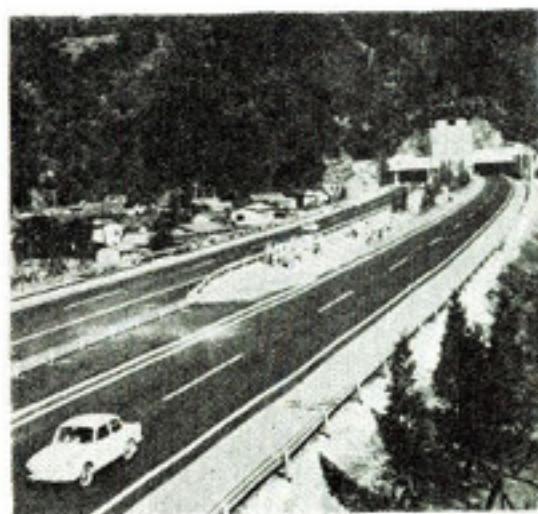

A . A 62

ترن های سریع السیر هرالی خطوط ارزانی
چند طبقه هترو ، اتوبانها و شاهراهها
تهییلی در این ترافیک شهر بیست دیزیلنی
ترکیب دارد

هزار متری

جسور اند ترین و شگرف ترین راه حل ترافیک و شهرسازی در توکیو

هستند و بسیار طالب دارند. این خانه‌ها را دولت می‌سازد و هم‌اکنون دولت سرگرم ساختن آپارتمانهای گران‌قیمت‌تر است ولی کمبود مسکن هنوز هم بخوبی محسوس است.

کمبود مسکن و غیر کافی بودن خدمات عمومی اساسی است بدست هم میدهدند. در این شهر در ۱۹۶۰ تنها ۱۷ درصد مردم از آب لوله‌کشی استفاده می‌کردند ولی طبق پیش‌بینی‌هایی که شده است مصرف آب باید بیزودی افزایش داده شود همچنین نارسانی گندآبروها روز بروز بیشتر احساس می‌شود و کشت‌هایی که آنها را (ناوگان علی) مینامند هر شب برای جمع‌آوری فضولات و حمل آنها به اکر شیمیائی، شهر رفت و آمد می‌کنند. پیش‌بینی ساختن فاضل‌آب و گندآبرو کامل شهر برای سال ۱۹۷۳ ظاهراً خوشبینانه بنظر می‌رسد زیرا اعتبارات لازم برای پیابان رسانیدن عملیات کافی نیستند.

می‌شود. جاده‌های توکیو برای جلب مهاجرین نهایا از این جهت نیست. این شهر مرکز اقتصادی زاین است بلکه در شمال شرقی پایتخت یک منطقه صنعتی واقعی وجود دارد که بوسیله پندر یو کوهاما تا جنوب کترش می‌باشد: بیشتر تاسیسات‌های صنعتی بین‌المللی در این شهر خام گوناگونی را از قبیل نفت، سنایع فلزی محصولات شیمیائی، سیمان و غیره به صرف هیرساقد تعلق دارند مباحثت این موتو ترین عوامل در ایجاد مشکلات شهری می‌باشد که مبالغه حمل و نقل و ترافیک در راس انتهای: کارگران با زحمت و اشکال رید می‌توانند خود را از حومه به مرکز شهر پرسانند. راه‌های هنری که حومه را به شهر متصل می‌کنند همکنی بیش خصوصی تعلق دارند و ناچار در حد شهر توقف می‌کنند و مسافرین ناجارند که در آنجا بپایه شده و از سطح اهن دولتش استفاده کنند. شکن راه‌های هنری زیرزمینی (مترو) فعالانه توسعه می‌باشد و برای جرمان تنگی کوچه‌ها و معابر، یک شبکه وسیع شاهراستایی (اتوبان) منظور شده است.

طبق دومنی جنگ جهانگیر ۵۶ درصد از خانه‌های توکیو ویران گردید ولی در ۱۹۶۰ همه ساکنان بی‌خانمان خانه‌دار شده بودند این خانه‌ها نسبت به مسکن‌های کشورهای باختری بسیار مختصر، و ارزان‌قیمت

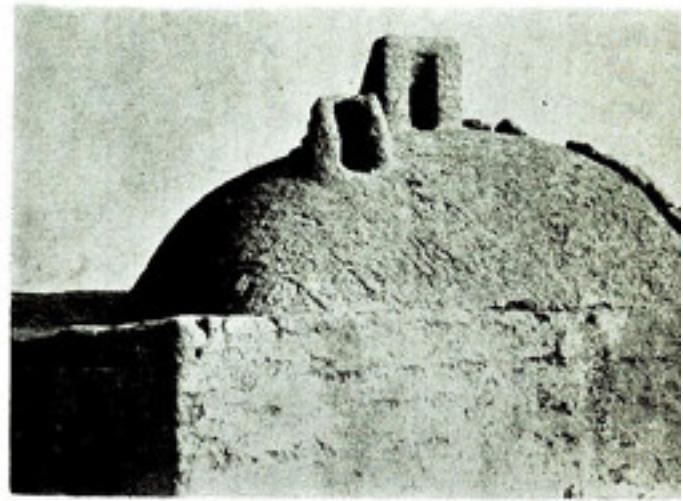
می‌شک، در توکیو جسور‌اند ترین و شگرف‌ترین راه حلها برای مسائل گوناگون طرح شده ولی باز در این پایتخت است که کلیه نقشه‌های شهرسازی بعثت نبودن اعتبار باشکست روپرورد شده است، حدود توکیو بهیچوجه مشخص تر از سایر پایتختهای بزرگ نیست. یک شهر توکیوی تاریخی و یا توکیوی اداری وجود دارد در سال ۱۹۶۴ توکیو دارای ۱۰۷۰۰۰ نفر جمعیت که در شعاعی بین ۹۵ و ۱۲۰ کیلومتر محصور شده‌اند بوده است.

توکیو مدت زیادی نیست که از شهر های بزرگ جهان بشمار می‌آید ولی تاریخ آن بسیار کهن و قدیمی است.

غالباً افزایش فوق العاده جمعیت توکیو را نتیجه فزوونی زاد و ولد میدانند ولی در حال حاضر مهاجرت به نسبت ۲۰ درصد، در ازدیاد ساکنین این شهر که بیشتر کارگران دانشجویان را بخود جذب می‌کند موثر شده است.

افزایش خارج از اندازه مهاجرت، زاده تغییرات سریع است که در ترکیب نیروی کار در زاین پدیدار شده است. در زاین نیز مانند بیشتر نقاط جهان تعداد کارگران که بکار کشاورزی می‌پردازند بطور روزافزونی رویکارش می‌روند و تولیدات کشاورزی و بالنتیه در آمد ملی نسبت به جمعیت کفتر

تحولات مصالح ساختمانی

دکتر همایون حقیقی

ذوق و سلیمانه مردم هم عصرش میباشد :
صرف نظر از فرم و شکل که پسر
ساختمانهای موردنیاز خود اعم از مسکن ،
معابر و آمفی تاتر و غیره در طی قرون داده
و تغییراتی را که در آنها بوجود آورده
است . از اولین قدم موضوع پوشش ساختمانها
ستلهای بود که میباستی بحل آن همت گمارده
میشد :

میدانیم که دهنہ پوش بستگی کامل
به صالح معرفی دارد :
سنگ اگرچه ماده خوبی از نظر تحمل
فشار برای پوش محسوب میشود ولی بعلت
سنگینی زیاد آن و عدم امکان تهیه قطعات
سنگ نسبتاً طویل این ماده نسبتاً محکم و
متاوم علش هنرمندان و سازندگان را برای
پوشش دنهای بزرگ نمیتوانست براورد .
چوب اگرچه با هنایه با سنگ سبکتر بود و
محرف آن آسانتر میباشد ولی دوام آن کمتر
بوده و بخلاف امکان تهیه قطعات بزرگ
چوب با مقاومت کافی میباشد .

لذا فکر و اجرای پوشش دنهای
بزرگ با زدن طاق تحول بزرگی در هنر
ساختمان محسوب میشود و این ابداع یکپارچه و
سازندگان اجازه داد تا پوش یکپارچه و
بدون پایهای برای فضای پیشتری بوجود
آورد . مانند ایوان مداش که هنوز خرابه‌های
آن پابرجا است و عظمت خود را حفظ کرده
است . بطوریکه میدانیم طاقها یک عیب بزرگ
دارند و آن فشار جانی زیادی است که
بطرفین خود وارد میسازند ساختن گنبدها
پسر را در پوش فضای پیشتر موفق گردانید
ولی چه در طاقها و چه در گنبدها فشار
جانی وجود دارد . بنظر جلوگیری از
این فشار جانی ابتدا قطعات چوب و بعداً

● مطالعه تاریخ تمدن بدون بررسی تاریخ
هنر معماری مطالعه ناقصی پیش نخواهد
بود بعارت دیگر شروع تاریخ هنر ساختمان
همزمان با آغاز تمدن پسری است :
پسر اولیه با ساختن اولین پناهگاه در
درون نوها و یا بر روی درختان اولین
اثر معماری را بوجود آورد . با پیشرفت
دانش پسری در زمینه علوم آثار معماری
ناشی از افکار پسری توسعه یافته و تغییر
شکل پیدا کرد :

چوب ، خاک و سنگ اولین مصالح
ساختمانی بودند که طبیعت در دسترس پسر
قرار داد . خشترا باید اولین ماده ساختمانی
محض فکر پسری داشت . بعده این ماده
ساختمانی خام جای خود را بساده پخته‌ای
بنام (آجر) داد :

در تاطلیکه طبیعت سنگرا از دسترس
پسر دور نگهداشت . آجر ماده اصلی
ساختمان را تشکیل میداد آثار تاریخی تحت
جمشید و پابل مثال زده و مصداقی نیکو
برای ادعای فوق میباشد :

گذشت قرون و اعصار توان با ترقی
و تمدن میباشد . دیاگرام تمدن و هنر معماری
و یا بمعنی اعم آن هنر سازندگی دیاگرام
ضعیی است . در هر کجا و در هر عصری
که صفحات تاریخ تمدن مشعشع و درخشانی
را شان میدهد آثار معماری عظیم و خیره
گشتهای نیز بچشم میخورد :

خواه این تمدن در شش هزار سال پیش
و در آسیا باشد و خواه در دوره رنسانس و
در اروپا جلوه گند بهر حال این حقیقت
غیرقابل انکار است که هنر معماری همواره
میین و معرف تمدن و ترقی ملتها و شانه

قطعات آهنی بنام کش مورد استفاده قرار گرفت :

در این مورد میتوان قصر « لوور » و بعد « پانتئون » را نام برد . با وجود آثار ارزشمندیکه در دوره رنسانس بوجود آمد . معهدا میتوان گفت که در قرن هیجدهم با توجه به مصالح موجود روز دیگر مسئلای از لحاظ ساختمان باقی نماند بود راه حلهای ساختمانی استعمال چوب آجر و سنگ که مسائل فنی را تشکیل میداد و در اختیار آرشیتکت قرار داشت دیگر در این باره چیزی باقی نماند بود تا آرشیتکت آنرا ابداع کند :

ستورالعلهای معلمی و قواعدی که درباره تابعهای متداول قطعات ساختمانی فارغ از نوع مصالح مصرفی وضع شده بود کارهارا آسان و راحت کرده بود :

و بدین ترتیب مدت زمانی تکنیک ساختمان پخواب رفت .

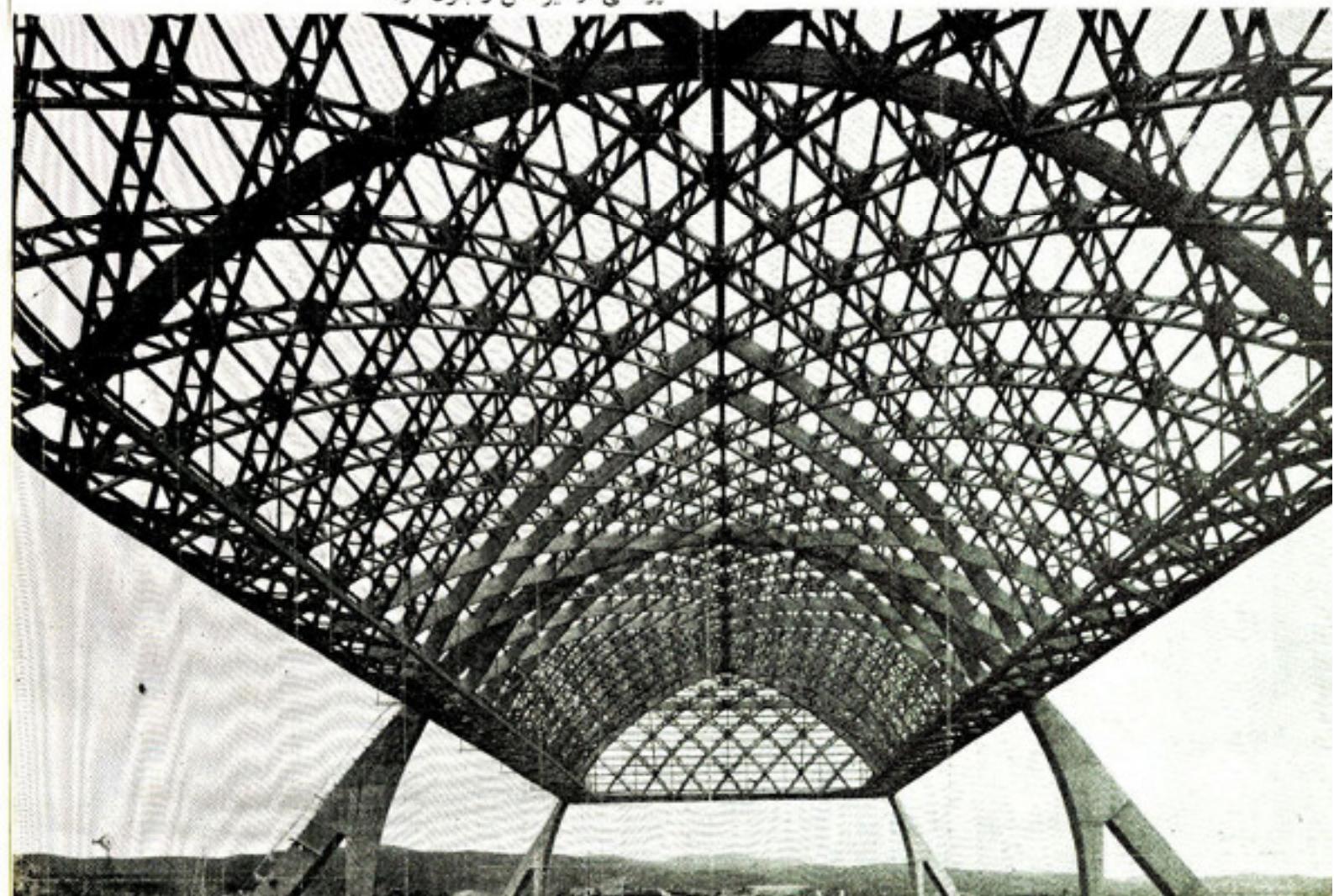
پیدایش مصالح جدید موجب تجدید نظر در هر ساختمان گردید توره کردن فولاد و سیلهای بدست ایفل داد تا آثار خود را بوجود آورد . همانطوریکه صنعت سیمان سازی میدان را برای هزئینی مایار مهندس

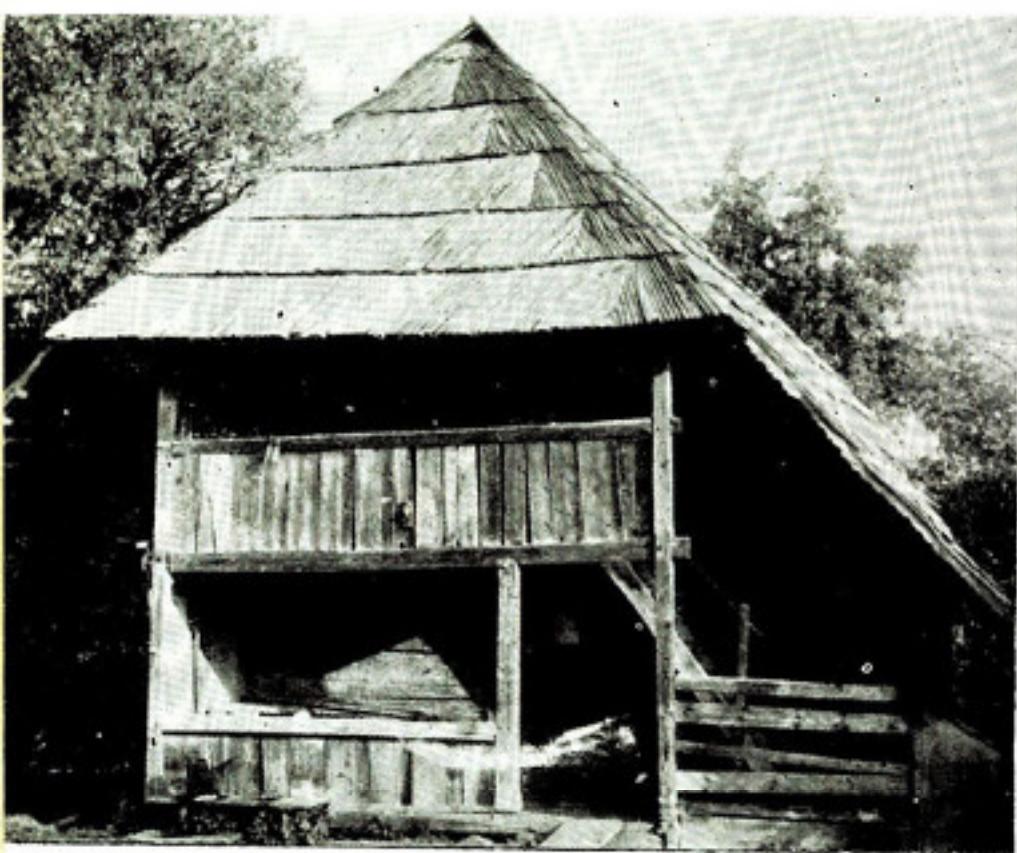
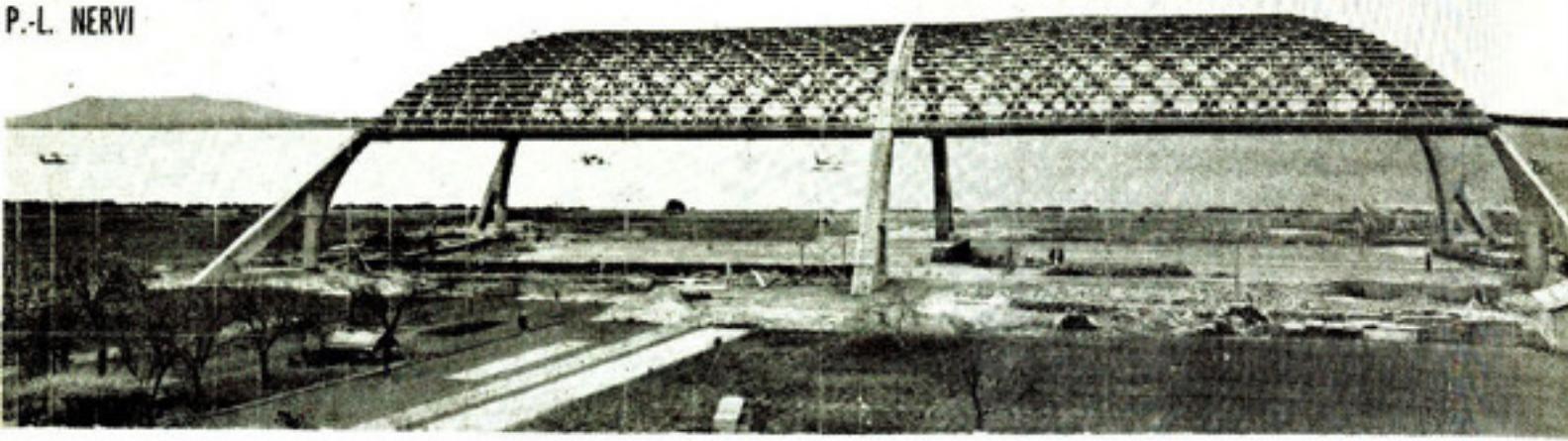
سوئیس آمده ساخت . ایفل برای ساختن برج معروف خود

در پاریس با مخالفت مریخ تمام بزرگان هنر در پاریس روپرورد شد کهاینکه به مایار در سوئیس نیز اجازه ندادند پلهایش را بدون تغییرات لازم از نظر زیبائی آنهم در دره های دوردست و دور از افظار سیاحان بازد . این اجازه فقط از لحاظ صرفجویی داده شده بود . این مخالفت ها از آن جهت بود که ایفل در فرانسه و (مایار) در سوئیس هر دو از زمرة پیشووان مصرف مصالح جدید آهن یا بتن آرمه بودند . آنها این مصالح را ته فقط یعنوان اسکات بکار برند بلکه مانند وسیله جدید بنائی مصرف میکردند بدین است این مصالح جدید از لحاظ زیبائی برای خود قاعده جدیدی را دارا است .

این دو مهندس بزرگترین پیشقدمان تجدید نظر در هر ساختمان میباشند . آنها در محاسبات خود همان منطق استادان قدیم یعنی امکانات جدید ناشی از مصالح ساختمانی نوین را مد نظر قرار دادند . بدون شک آنها کاری جز شخم زدن زمین و مهیا ساختن زمینه نکرده اند دیگران

پوششی از تیر آهن و بتون آرمه

در دو عکس بالا دو نوع بوش
شفاف دیده می‌شود که اولی بر
روی شش پایه یتوئی به طول
صد متر از «نروی» و دیگری
بوشی چوبی برای خانه دهستان
کاملاً ساده است

آنها در ساختمانهای کارگاهی از قبیل
کارخانه‌ها یا پل... و غیره بوده است آنهم
با این دلیل که از نظر اقتصادی ماده دیگری
وجود نداشت تا بتواند در پوشاندن دهنده
حای پرگ را از قبیل بازارهای سرپوشیده،
ایستگاه راه آهن، نمایشگاه و غیره با فولاد
رقابت کند با این همه بدلا لیل (دکور
معماری) برای آنکه زشتی اسلکت فازی
از نظرها مخفی بماند اگرچه لزومی نداشت
معهدا نما را با بنائی کلاسیک و یا سنگ
می‌پوشاند که بعنوان نمونه میتوان
Palais - 1 - Gron را نام برد. که
هر گاه مصالحی که در این اثر بعنوان دکور
بکار برده‌اند، برداریم باز هم ساختمان زیبا
و قشنگ خواهد بود.

بنایه تحقیقات را گرفتند. فولاد مانند
بن هنوز استیل نهانی مربوط بخود رانگرفته
است که ماده دیگری هاندیلاتیک سعی دارد
بعنوان مصالح بنائی جزء مصالح معماری
ساخته شود:

هیه میدانیم که بن آرمه در کشور
برزیل پایه و اساس معماری جدید را تشکیل
میدهد با وجود اینکه باید بن آرمه را
اختراع فرانسویها دانست معهدا در این
کشور اگر از ساختمان بن آرمه بدون
هیچگونه بوشی بهمان نحو که از قالب در
می‌آید استفاده شود این عمل یاک پیشتر از
پحساب می‌آید. زیرا از این ماده ساختمانی
در ابتدا بعنوان مواد پرکننده استفاده می‌شود.
و آنرا بجای موادی که دارای خواص مشترک
بودند بکار می‌برند مثلاً اگر تیر بن آرمه از
تیر چوبی پصرف تزدیکتر بود تیر بن آرمه
ساخته می‌شد ولی آنرا رنگ کرده و شکل
چوب در می‌اوردند و یا آنکه با ساختن
ستف کاذب تیر بن آرمه را از انظار مخفی
مینمودند. آیا جالب نیست که شکل تیرهای
بن آرمه بر حمل از چهار گوش یعنی از فرم
چهار تراشهای چوبی خارج شود؟

از این رو اگر ماده ساختمانی جدیدی
در ابتدا بعنوان پرکننده بکار پرده شود این
ماده نمیتواند موجودیت خود را کاملاً ثان
دهد مگر وقتیکه هنرمندان از خاصیتی که
ماده جدید را از مصالح ساقی ممتاز می‌سازد
استفاده کنند. ولی تشخیص و تمایز خواص
مواد جدید در صلاحیت بعض فنی است.

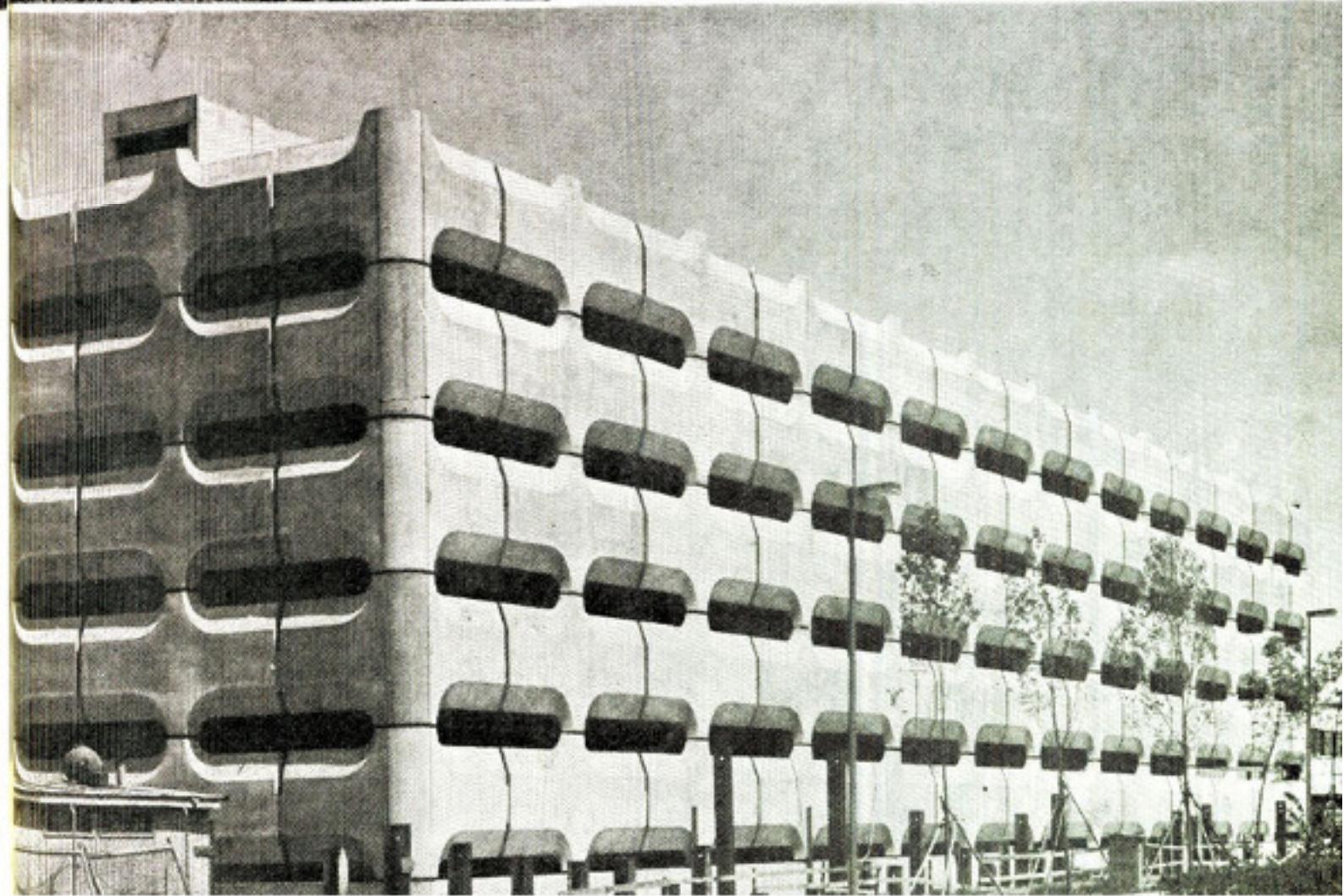
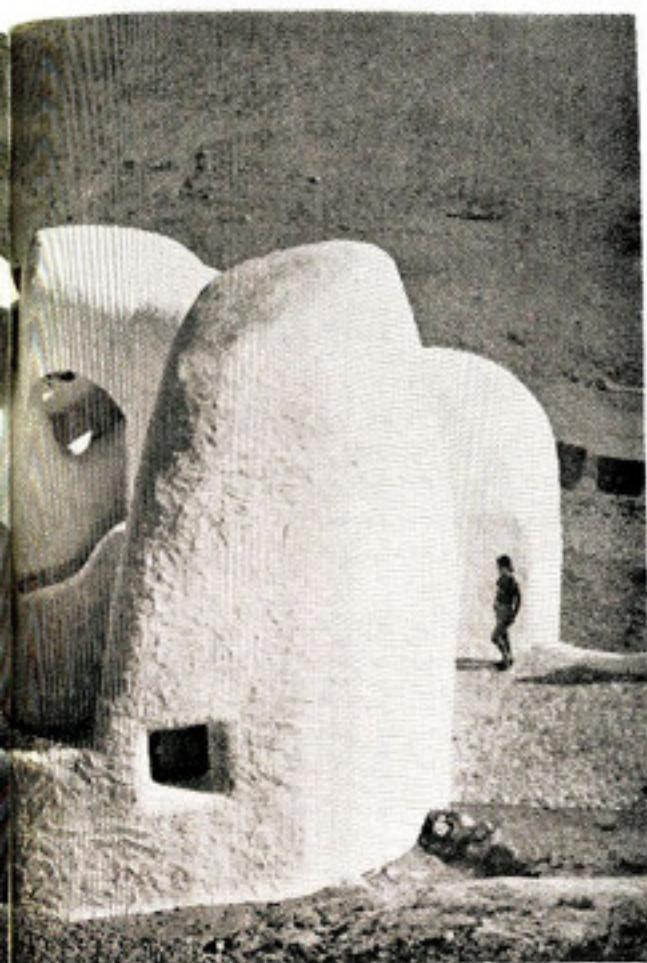
در چهل سال اخیر مصالح جدید
چندی در اختیار هنرمندان گذارده شده
است بدیهی است پیش قدم بودن کار آسانی
نیست باستی با (زیائی) و (محابات
فنی) عمر خود مبارزه کند.

تاریخ تمام مصالح شیوه هم بوده و
مانند یکدیگر خواهند بود آهن و فولاد
اکنون همان خود را در معماری امروزه
بدست آورده‌اند حال آنکه در اوائل قرن
بیست در موارد بسیار نادری فولاد و آهن
را در معماری بکار برده‌اند مصرف انسانی

تحولات مصالح ساختمانی

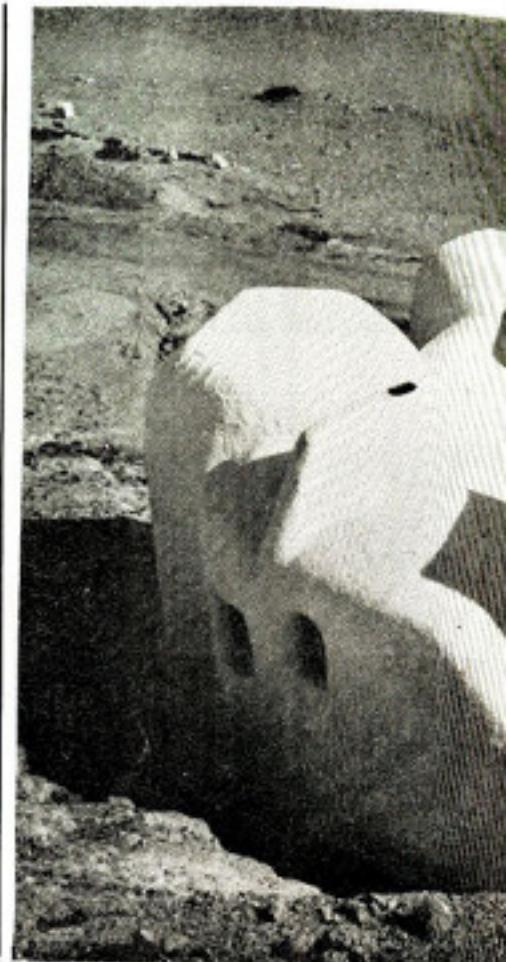
امروز با استفاده از مصالح جدید پلاستیکی
می‌توان اسکلت ساختمان سبک و جدیدی را
به وجود آورد طرح از آندره بلوك

بر فایر بکلیون (پیش ساختگی) امکان جدیدی
را به وجود آورده است ساختمان BMW در موونیخ

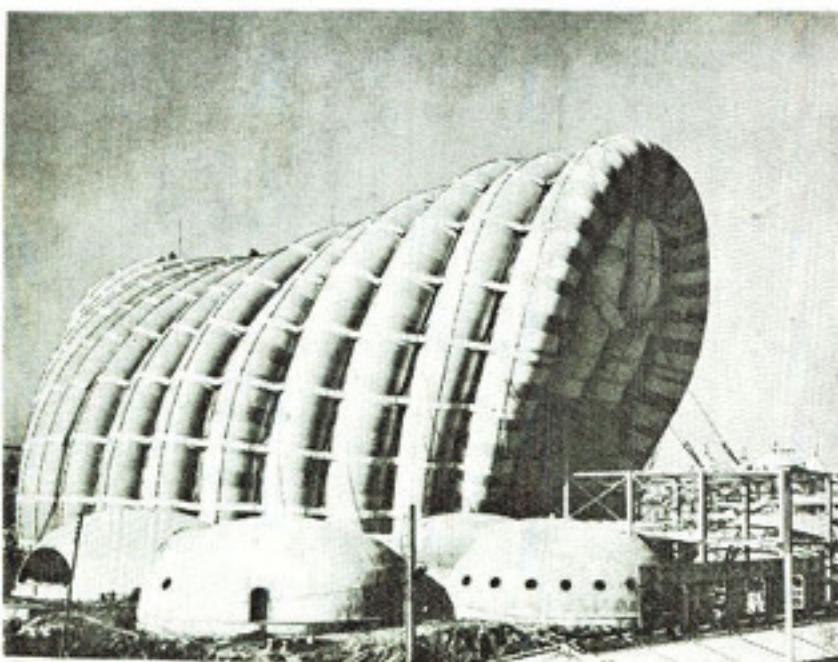

اکتون با استفاده از محالج جدید پلاستیک و الومینیوم اسکلت ساختمانی سبک جدیدی بوجود آمده و پایه یک (زیانی) جدید در هنر معماری بنام دیوارهای پرده و یا دیوارهای نازک Mwe-Ridaux گذارده شده است پیدایش یعنی پیش فشرده از سوی و ابداع قطعات پیش ساخته از سوی دیگر به معماری معاصر امکان داد تا در جهت توسعه و پیشرفت جهش‌های قابل ملاحظه‌ای بنماید. و در گوش و کنار جهان مهندسین بزرگ توانستند شاهکارهای بزرگ بوجود آورده و از خود پیادکار گذارند اگر روزگاری بشر از پوشاندن یک محبوطه چند هنری عاجز بود محاسبات ساختمانی و تکنیک جدید در عین حال که اجزاء داده است نه تنها ذوق و سلیقه هنرمندان جامد عمل پوشید بلکه پوشاندن محبوطه‌های بسیار بزرگی را نیز مانند هال یعنی آرمه با دهنده ۳۰۰ متر از قطعات پیش ساخته شده یعنی آرمه بشکل تیرقوسی مشک و نمایشگاه دائمی پاریس واقع در میدان دفاع که بر روی سه پایه‌ها روس یاک مثلث متساوی‌الاضلاع که پایه‌ها روس یاک مثلث متساوی‌الاضلاع که طول هر ضلع آن ۲۲۵ متر میباشد تشکیل میدهند) بالاخره نمایشگاه کاراکاس با گنجیدی پنطر ۱۸۰ متر و با گالری اطراف بعرض ۷۵ متر که مساحت زیربنای جمعاً ۹۰۰۰۰ متر مربع میباشد و در زیرزمین آن ۳۰۰۰ ماشین میتواند جای گیرد امکان پذیر ساخته است .

غرفه گروه فوجی در نمایشگاه جهانی اوزاکا ۱۹۷۰

چون پماده جدید ساختمانی یعنی پلاستیک بیندیشیم قطعاً تاریخ درباره این ماده نیز تکرار خواهد شد یعنی مواد پلاستیک ابتدا بعنوان پرکننده مصرف خواهد شد . مواد پلاستیکی که شیوه چوب ساخته میشوند دارای این حس هستند که حشرات آفرا از بین فربده و مقاومت آن در مقابل کاهش نیز قضمیں میگردد بدینه است از لحاظ قیمت گرانتر از چوب میباشد مواد پلاستیک بجای شیشه و سفالات موج دار نیز بکاربرده میشود تیرها ، ستلهای پلاستیک بالاخره اکتون نمونه کامل یاک خانه از مواد پلاستیک با تولید کامل از مواد چینی برای تأسیسات بهداشتی منازل ساخته شده است . امروزه انواع و اقسام مختلف مواد پلاستیک در اختیار سازندگان میباشد . ولی برای آنکه بتوان این ماده را در ساختمان عمومیت داد کافی است آفرا بعنوان جانشین ماده ساختمانی دیگر بلکه با توجه بخصوصیاتیکه آنرا از مواد ساختمانی دیگر متفاوت میباشد بکار برد . این موضوع خود یک مسئله آزمایشی و بالاخره مسئله ساختن میباشد .

آرشیو ملی مسکن

ازدکتر کاظم ودیعی

آیا آرشیوی در کشور وجود دارد که از نشاهای اینه نوساز مانند: کاخ مجلس سنا - هتل هیلتون ساختمان شرکت نفت، ساختمان بلاسکو، ساختمان آلومینیوم، تالار و ... (که عکسها ای از این بنایا در این صفحات چاپ شده است) وبا بنایی که با گذشت زمان آنها را خراب می کنند، نگهداری به عمل آید؟

نمای مجلس سنا

زمان زمانی است که بنای شهرداری به آن زیبائی باید خراب شود و در مقابله باشندگان شهریاری بیادگار بماند.

است همه مردم به آهن نیش و سپس به پروفل و آلمینیوم رو میبرند و شما در سالهای اخیر فروش جواز چوب و سیله تجییب بود دیدید که همین چوبها هیزم میشد و زغال و یا پخارج صادر میشد اما در داخل شهر تهران ناگهان همه نجارها آهکار شدند همین مثال را در مورد دیگر مصالح ساختمانی تعمیم دهید و خواهید دید که یکی از علل احتطاط سبک معماری ملی و بخش دولتی در ارشاد مردم به سمت تهیه مواد و مصالح ساختمانی متناسب با محیط ایران بوده است و لازم به تذکر قیست که بی دقتی انتخاب مواد و مصالح نامتناسب آنها بسدون شک در سبک بنا تأثیر میکنند. عامل دیگر این بود که ما دچار سه عامل افزایش سریع جمعیت و توسعه اقتصادی و رفاه و بدی کهنه‌گی مساکن شهری بوده‌ایم و قادر نشدم همراه با توسعه زندگی و رفاه مردم آموزش کافی هم باشندگان در تهران رشد جمعیت از طریق مهاجرت واقعاً غیرعادی بود و تا همین روزها کمی بود مسکن چه برای مردم چه برای ادارات و موسسات مشکل بزرگ دولت بوده و هست. این بود که ما توانستیم مساکن زود و خوب تهیه کنیم.

خرسان و زیان ما در زمینه مسکن و پشت‌با زدن پستن ملی و اصول خانه‌سازی منحصر بهتران نبود بدینختی بزرگ وقتی شروع شد که شهرستانها در نهضت نوسازی خود، آلت دست معماران خام اندیشه تهران شدند بطوریکه جاذبه قدرت سیاسی تهران آنها را به تقلید و تبعیت از سبک خانه‌ها و بنای‌های تهران «بقول خودشان تهرانی‌ساز» واداشت و نقش و سبک و مصالح معمولی تهران درست پیمانند بخشندهای اداری آن همراه با نفوذ سیاسی تهران به مهاجای مملکت رسوخ کرد و پس از ویران کردن معماري ملی در شهرها نوبت به شهرک‌ها و مراکز

مساکن و بناها و ساختمان‌ها از نقطه نظر اطباق آنها با احتياجات و هدفها و انعطاف آنها با محیط‌های جغرافیائی در سالهای اخیر بسیار زیاد بوده است و این بی توجهی، خسران دیگری را نیز بدیگال کنانه و آن نفی و رد معماری ملی و سبک‌هایی که معماری تجمیلی فرنگیان و سبک‌هایی که سرفه از غلبه تکنیک است و نه عامل دیگر. جامعه ما همراه با تحول مادی خود توسعه زندگی شهری و نهضت ساختمانی را آغاز کرد. اما این جامعه در اقتباس و اخذ وسائل جدید زندگی چنان دستپاچه بود که روحیه تازه‌بدوران رسیده‌ها را در بنای‌های خود منعکس ساخت. و بنظر من در این مورد بخش دولتی و بخش خصوصی هر دو بیک میزان گرفتار این عجله و شتاب بودند. تحول اساسی در بنادر ایران از تبدیل کل پخت و سیس از تبدیل خشت به آجر شروع شد و طلاق گبیدی و ضربی سریعاً جای خود را به تیرآهن داد و ستون از میان پرست و پنجره‌های بزرگ و درهای چوبی و طلاق‌نهاها بناگهان از چشم‌ها افتادند و معماری ملی ما بواقع منهدم شد.

در این میان نقش سودجویان وارد کننده مصالح ساختمانی و غرب‌زده‌های از طلاق فرنگ افداده که جز چند نشسته معماری از حفظ نبودند در ویران کردن این اصول ملی بهمان اندازه مؤثر بود که ندامن کاریهای دولت در تأمین مواد و مصالح متناسب با محیط. یعنوان مثال چوب را بکیریم وقتی دولت و یا بخش خصوصی یکمل و ارشاد دولت قادر نباشد از اینهمه جنگل‌های خداداد چوب خوب و خنک و اشیاع شده، چوبی که از آن بتوان در و پنجره با دوام ساخت، چوبی که ظرف مدتی تبییج و قاب برندارد و در اختیار بنای‌گان قرار دهد. پدیده

مخبوها در ساختن خانه‌های سازمانی بسب و مصالح ساختمان متناسب با منفعته سیاست محلی و ملی را دخالت دهد ولکن تجربه خانه‌های سازمانی مثلاً پتیرعباس و میناب و شیراز عجز مجریان را به ثبوت رسانید. اگر نهضت ساختمانی ایران در آینده پاید سیاستی را تعین کند و جهت پایان ملی تعاید باز هم باید دیده‌ها را متوجه وزارت آبادانی و مسکن داشت. حق هم همین است فلسفه پیدایش این وزارت‌خانه هم این بوده که آباد کند و مسکن دهد و در آیندو کار از سن ملی الهام گیرد و گرنه هر مقاطعه کاری پد است خشت روی خشت نهد. مهم اینست که خشت را متناسب با زمان و مکان بازیم و بکار ببریم و رو بهم نهیم. گناه گذشته را نباید پگردن فرد و یا سازمان خاصی گذارد چه این سازمانها، نوبات از آنند که مسئولیت‌های سنگین را قبول کنند. این است که مردم بعد از جنگ سخت غرب زده‌شدن‌وجمله هنرهای ملی ما در مقابل هجو تکنیک‌غرب سخت‌وازدندو مردم مقلدیر شده‌قلد خود یعنی مجریان نگاه می‌کردد و قشیدند که دولت خود در صدد حمایت هنر و معماری ملی نیست و ابیه خوش‌بیک را خراب

و محدود به‌جهار دیوارشان نیست آنها غالباً بدون محابه فضای خارجی و محیط اطراف ساخته شده‌اند و بهمان اندازه که مثلاً در ساختن پلاسکو محاسبه زیبائی و سبک ملی و رفاه از بات پارکینگ و غیره نمود در ساختن بانک مرکزی نیز از این محاسبه بدور ماندمایم و شرکت نفت با آنهمه امکانات تتوانست نیازمندیهای ۱۰ سال بعد خود را پیش‌بینی کند. این قبیل بناها واقعاً جز یک دهن کجی کودکانه بر سیما شهر نیستند. زمان زمانی است که بنای شهرداری بآن زیباتی باید خراب شود و بنای ساختمان پلاسکو را تعظیم کنیم. زمان زمانی است که انسان در چهار ضلع میدان توپخانه و قشی چشم باختمن بانک بازرگانی می‌افتد حالت شوق بوعی دست میدهد و در مقابلش بنای شهریانی اشک از دیده جاری می‌زاد. زهی بی‌توجهی.

بنچ شش سال گذشته آغاز مرحله جدیدی بود در طرز بنا باشمعنی که در شمال شهر طبقه‌ای مرقه بازگشت بسوی سفن معماری ملی را آغاز کردد و دولت هم به تعییت از سمینارهای متعددی که در زمینه مسکن برای کرد کوشید تا در بعضی اقدامات خود

بخشها و روستاهای ریسید و عواملی مانند دیال آورد این نوسازی هم سخت تحت تاثیر نجومی و نوگرانی‌های عالم معماری و مقاطعه کاران تهران قرار گرفت و دیدم که بولهای مردم و اعنان دولت در این مناطق منجر به‌چشم‌ุมاری زشت و چه بناهای نامتناسبی شدکه در بسیاری از موارد حتی دهقانان زلزله‌زده مردم بخانمان از سکونت در آن خودداری کرددند براین سخنان، مساکن روستائی مانند آنچه در نهب و دانسفهان و سراسر منطقه بوئین‌زهرا و شهر جدید لار و آپارتمانهای کن زیبا؟ و خانه‌های «دوتا» ذیر و دوتا رو و یکی هم روی سرش «جنوب غربی و مساکن شیشه بزرگ و پنج‌جراه آسانی مدرن شمال و مرکز شهر و خانه‌های پشت بام حلیبی شیراز و شیروانیهای آهن سفید شمال شاهداند و خلاصه هرجا و در هر قدم امروز می‌توانید شکست نهضت کاذب معماری مدرن را بینید. مساکن جدید فقط بمحاذی سبک معماری و جهه پیروزی آنها موردا برادرانست اجزاء و مصالح واستحفاظات و گریبانات آنها نیز شدیداً قابل انتقادند، خانه‌ها و بناها عیشان منحصر به‌خودشان

میدان توپخانه ساختمان قدیم شهرداری - عکس متعلق به قبل از سال ۱۳۰۵ می‌باشد